

SOBRE A GRAMÁTICA

DA

LÍNGUA ARMÊNIA

USP - UNIVERSIDADE DE SÃO PAULO

Reitor: Prof. Dr. Jacques Marcovitch

Vice-Reitor: Prof. Dr. Adolpho José Melfi

**FFLCH - FACULDADE DE FILOSOFIA,
LETRAS E CIÊNCIAS HUMANAS**

Diretor: Prof. Dr. Francis Henrik Aubert

Vice-Diretor: Prof. Dr. Renato da Silva Queiroz

VENDAS

LIVRARIA HUMANITAS-DISCURSO

Av. Prof. Luciano Gualberto, 315 - Cid. Universitária

05508-900 - São Paulo - SP - Brasil

Tel: 3818-3728 / 3818-3796

HUMANITAS - DISTRIBUIÇÃO

Rua do Lago, 717

05508-900 - São Paulo - SP - Brasil

Telefax: 3818-4589

e-mail: pubflch@edu.usp.br

<http://www.flch.usp.br/humanitas>

Humanitas FFLCH/USP - maio 2001

SOBRE A GRAMÁTICA

DA

LÍNGUA ARMÊNIA

Seleção, Tradução e Organização de

Chaké Ekizian

2ª edição

São Paulo, 2001

UNIVERSIDADE DE SÃO PAULO • FACULDADE DE FILOSOFIA, LETRAS E CIÊNCIAS HUMANAS

Copyright 2001 by Chaké Ekizian

É proibida a reprodução parcial ou integral,
sem autorização prévia do detentor do copyright

Diagramação

Selma M^a. Consoli Jacintho – MTb 28.839

Revisão

Autora

SUMÁRIO

<i>Introdução</i>	7
-------------------------	---

Alfabeto

<i>Maiúsculas e Minúsculas</i>	8
<i>Transliteração e Valor Numérico</i>	9

Notas e Informações

Tonacidade

<i>Acento Tônico</i>	14
<i>Sinais Gráficos</i>	14
Sinais de Pausa	14
Sinais de Tonalidade	14

Artigos

<i>1º - Artigo definido</i>	16
<i>2º - Artigo indefinido</i>	17

Substantivos

<i>Gênero</i>	18
<i>Número</i>	18
<i>Declinação</i>	19
1. Vocativo:	19
2. Nominativo:	19
3. Acusativo:	19
4. Genitivo	19
5. Dativo	20

6. Ablativo (complemento circunstancial)	20
7. Instrumental: (complemento circunstancial)	20
<i>Declinações regulares</i>	21
1ª Declinação Genitivo em ի	21
2ª Declinação Genitivo em ՈՒ	22
3ª Declinação Genitivo em ԵԱՆ	22
4ª Declinação Genitivo em ՈՒԱՆ
<i>Declinações Irregulares</i>	25
<i>Declinação dos Nomes Próprios:</i>	27
<i>Pronomes</i>	
<i>Pronomes Pessoais - 1ª Pessoa</i>	28
<i>Outra Forma de Apresentação dos Pronomes Pessoais</i>	29
<i>Pronomes Possessivos</i>	31
<i>Pronomes Demonstrativos</i>	34
<i>Pronomes indefinidos</i>	34
<i>Pronome Interrogativo:</i>	36
<i>Verbos</i>	37
1. <i>REGULARES</i>	39
2. <i>IRREGULARES</i>	46
<i>Regência Verbal</i>	65
<i>Acusativo</i>	65
<i>Dativo</i>	65
<i>Acusativo e Dativo</i> (como complemento pessoa)	65
<i>Acusativo e Ablativo</i> (como complemento pessoa)	65

<i>Acusativo e Ablativo</i>	65
<i>Ablativo</i>	65
<i>Adjetivos</i>	
<i>Ordem dos adjetivos</i>	66
<i>Adjetivo qualificativo</i>	66
<i>Graus do Adjetivo</i>	69
<i>Comparativo de Superioridade</i>	69
<i>Comparativo de igualdade</i>	72
<i>Superlativo: absoluto e relativo</i>	73
<i>O superlativo absoluto</i>	73
<i>O superlativo relativo</i>	73
<i>Preposições</i>	
<i>Preposições que se antepõe</i>	76
<i>Posposições</i>	76
<i>Pós ou pré posicionados em relação ao nome</i>	77
<i>Numerais</i>	79
<i>Advérbio</i>	81
<i>Locução adverbial</i>	83
<i>Conjunção</i>	85
<i>Locução conjuntiva</i>	86
<i>Interjeição</i>	
1. <i>Interjeições correspondentes a emoções e sentimentos:</i>	87
<i>Locução Interjetiva</i>	88

Ինքնութեան Ցուցակ (ficha de identificação)

Ազգանուն: (sobrenome)

Անուն:(nome)

Տարիք: (idade)

Ծննդեան Թուական: (data de nascimento)

Ազգութիւն: (nacionalidade)

Ծննդավայր: (natural de)

Ինքնութեան թուղթի թիւ: (número de documento pessoal)

Հասցէ: (endereço)

Apresentação

A prática de anos contínuos na desafiante tarefa de ensinar a língua armênia aos alunos brasileiros não pôde inibir o acesso ao material didático necessário, pois a atividade é, em si, uma tarefa investigadora.

Nos vários encontros com os meus alunos, percebi o empenho com o qual se posicionam diante das dificuldades com essa matéria, sentindo-me, pois, estimulada a elaborar um caderno que substituísse as folhas xerocadas, as anotações esparsas e, principalmente, organizasse, em uma só publicação, os vários compêndios sobre as gramáticas utilizadas em aula.

Ainda, os nossos alunos enfrentam vários compromissos em diversas áreas. Eles necessitam de recursos didáticos que apoiem seu processo e facilitem o agenciamento de sua aprendizagem.

Considero, então, que o estímulo em organizar um material é proveniente da vontade de ajudar na operacionalização de um aprendizado. E que este, senão fundamental, seja ao menos significativo.

Resta-me agradecer a colaboração da professora Sandra M. S. Palomo, que estimulando na iniciativa, propos sugestões e críticas; à professora Yêda M. Camargo, igualmente, companheira de trabalho, estendo os agradecimentos pela cumplicidade e suporte na tarefa diária. Ao Yervant Tamdjian, a Osana Ekizian, pela cuidadosa leitura; ao apoio de Sonia E. Cherkezian e ao Marcelo Gonçalves, pelo gentil e paciente apoio técnico e estético. Muito obrigada.

Ao professor Keruzian, aos meus antepassados e aos alunos, agradeço todos os ensinamentos e dedico-lhes este trabalho.

Introdução

O armênio é um idioma indo-europeu. “Sua posição lingüística no interior desta família corresponde à sua posição geográfica, mais perto do mundo iraniano do que o helênico.”¹ Sua morfologia e seu vocabulário não deixa nenhuma dúvida a esse respeito. Encontramos a sintaxe e a estrutura da frase notadamente indo-européia. Todavia, é atualmente classificada entre as línguas caucasianas.

De duas ramificações modernas, o armênio literário oriental, que é ensinado, usado e falado na Armênia, Pérsia, Rússia e em todas as ex-repúblicas soviéticas possui, em sua essência, a mesma estrutura gramatical que a do armênio ocidental, sendo falado, escrito e ensinado na Turquia, no Líbano, entre toda a população armênia da Europa e no continente americano. Pode-se observar que, no processo evolutivo, desde o armênio clássico - “krapar” - a língua praticada até o final do século XIX e empregada, ainda, nos dias atuais, nos documentos oficiais e eclesiásticos - houve um esforço para caminhar em direção à simplificação e normatização de sua gramática, colaborando para a facilidade de utilização e a precisão lingüística rara.

Feydit a denomina “uma velha língua cultural”², pois desde o século V, data da invenção do alfabeto nacional, a teologia e as disputas dogmáticas impregnaram os tradutores e os autores com atitude cuidadosa pela clareza, marcando lentamente a língua. Ocidentalizando-se desde a Baixa Idade Média, com as Cruzadas, e confrontando-se com a ambição de reinos e impérios foi necessário preservar a

¹ Feydit, F, *Manuel de la langue arménienne*, 2ª edição, Ed. Klincksieck, Paris, 1969.

² Feydit, F. op. cit. p. xv.

língua fora do território nacional. Assim aconteceu desde o século XVI, quando foi publicada em Veneza uma obra armênia, em três volumes. No século XVIII, com a instalação da ordem dos Mekhitaristas em Veneza, foram publicadas, além da literatura, obras científicas que exigem vocábulos específicos. E ainda, a partir do século XIX, atividades jornalísticas intensas, principalmente, na Diáspora, vêm trazer a consolidação de um vocabulário intelectual moderno, estruturando o armênio como uma língua de civilização de rara excepcionalidade.

Alfabeto

Conta a lenda que o alfabeto armênio foi revelado ao bispo Mesrop Machtotz por um anjo, no início do quinto século.

Formado, inicialmente, por 7 letras vogais, 1 dígrafo e 29 consoantes maiúsculas, até a Idade Média, quando se generalizam as minúsculas e introduzem-se duas novas letras: a vogal **O**, vindo abreviar o ditongo **au** francês e a consoante F (**Ֆ**), facilitando a transcrição de nomes, sobrenomes e palavras européias. Assim, ao se recitar o alfabeto padronizou-se acrescentar a conjunção **և** (iev=e) para introduzir **O**, **Ֆ** (=fê).

Atualmente, com 38 letras o alfabeto armênio apresenta 6 sons vocálicos (**ձայնատիր**):

ա, է, է՛, ը, ի, ո, օ՛, ու՛

Maisculas e Minusculas

Ա (aip)	Բ (pen)	Գ (kim)	Դ (tah)	Ե (iêch)	Զ (zah)	Է (ê)
Ը (et)	Թ (thôh)	Ժ (jê)	Ի (iní)	Լ (liun)	Խ (khê)	Ծ (dzah)
Կ (guen)	Հ (ho)	Ձ (tssa)	Ղ (ghad)	Ճ (djê)	Մ (men)	Յ (hi)
Ն (nu)	Շ (cha)	Ո (vo)	Չ (tchah)	Պ (bê)	Ջ (tchê)	Ր (rhah)
Ս (cê)	Վ (vev)	Տ (diun)	Ր (rê)	Յ (tsô)	Ի (hiun)	Փ (piur)
	Ք (quê)	Օ (o)	Ֆ (fê)			

* o som de E é identificado em **է** e **է՛**

* o som de O é identificado em **Ո** e **Օ**

O dígrafo ու = u

Transliteração e Valor Numérico

nº de ordem	maiúscula	minúscula	transliteração	nome	valor numérico
<u>1</u>	Ա	ա	Ա (c/o port.)	<i>aip</i>	<u>1</u>
<u>2</u>	Բ	բ	Բ (c/o pé)	<i>pen</i>	<u>2</u>
<u>3</u>	Գ	գ	Կ (c/o kilo)	<i>kim</i>	<u>3</u>
<u>4</u>	Դ	դ	Լ (c/o ato)	<i>ta</i>	<u>4</u>
<u>5</u>	Ե	ե	Իê e E ³	<i>iêch</i>	<u>5</u>
<u>6</u>	Զ	զ	Զ	<i>za</i>	<u>6</u>
<u>7</u>	Է	է	Է	<i>e</i>	<u>7</u>
<u>8</u>	Ը	ը	Ë	<i>et</i>	<u>8</u>
<u>9</u>	Թ	թ	Թ (aspirado)	<i>tho</i>	<u>9</u>
<u>10</u>	Ժ	ժ	Ե (c/o jardim)	<i>jê</i>	<u>10</u>
<u>11</u>	Ի	ի	Ի	<i>ini</i>	<u>20</u>
<u>12</u>	Լ	լ	Լ	<i>liun</i>	<u>30</u>
<u>13</u>	Խ	խ	Խ c/o J espanhol) ⁴	<i>khê</i>	<u>40</u>
<u>14</u>	Ծ	ծ	Ծ	<i>dza</i>	<u>50</u>
<u>15</u>	Կ	կ	Գ (c/o gato, guerra)	<i>guen</i>	<u>60</u>
<u>16</u>	Հ	հ	Ի (aspirado)	<i>ho</i>	<u>70</u>
<u>17</u>	Ձ	ձ	Թ	<i>tssa</i>	<u>80</u>
<u>18</u>	Ղ	ղ	Գ (c/o irritar) ⁵	<i>ghad</i>	<u>90</u>

³ V. Notas e Informações.

⁴ Idem.

⁵ Idem.

Chaké Ekizian.

nº de ordem	maiúscula	minúscula	transliteração	nome	valor numérico
<u>19</u>	Ɔ	ɔ	<u>Dj</u> (c/o Georg)	<i>djé</i>	<u>100</u>
<u>20</u>	Ɔ	ɔ	<u>M</u>	<i>mên</i>	<u>200</u>
<u>21</u>	Ɔ	ɔ	<u>HI e mudo</u>	<i>hi</i>	<u>300</u>
<u>22</u>	Ɔ	ɔ	<u>N</u>	<i>nu</i>	<u>400</u>
<u>23</u>	Ɔ	ɔ	<u>Ch</u> (c/o chá)	<i>cha</i>	<u>500</u>
<u>24</u>	Ɔ	ɔ	<u>Vo e O</u> ⁶	<i>vo</i>	<u>600</u>
<u>25</u>	Ɔ	ɔ	<u>Tch</u> (c/o tcheco)	<i>tcha</i>	<u>700</u>
<u>26</u>	Ɔ	ɔ	<u>B</u>	<i>bé</i>	<u>800</u>
<u>27</u>	Ɔ	ɔ	<u>Tch</u> (c/o chicory)	<i>tché</i>	<u>900</u>
<u>28</u>	Ɔ	ɔ	<u>R</u> (c/o ler)	<i>rha</i>	<u>1000</u>
<u>29</u>	Ɔ	ɔ	<u>S</u>	<i>sé</i>	<u>2000</u>
<u>30</u>	Ɔ	ɔ	<u>V</u>	<i>vév</i>	<u>3000</u>
<u>31</u>	Ɔ	ɔ	<u>D</u>	<i>diun</i>	<u>4000</u>
<u>32</u>	Ɔ	ɔ	<u>R</u> (c/o árvore)	<i>rê</i>	<u>5000</u>
<u>33</u>	Ɔ	ɔ	<u>Ts</u> (c/o pizza)	<i>tso</i>	<u>6000</u>
<u>34</u>	Ɔ	ɔ	<u>V e forma o ditongo u</u> ⁷	<i>hiun</i>	<u>7000</u>
<u>35</u>	Ɔ	ɔ	<u>P</u> (c/o hipopótamo)	<i>piur</i>	<u>8000</u>
<u>36</u>	Ɔ	ɔ	<u>Qu</u>	<i>qué</i>	<u>9000</u>
<u>37</u>	Ɔ	ɔ	<u>O</u>	<i>o</i>	
<u>38</u>	Ɔ	ɔ	<u>F</u>	<i>fê</i>	

⁶ Idem.

⁷ Idem.

Notas e Informações

1. **Փ, փ, Թ, ք, ք** são os correspondentes aspirados de **Բ, Դ, Գ**.
2. **Ռ** e **Լ** são “Rs” pronunciados na ponta da língua; **Ր** é pronunciado brevemente, aproximando a ponta da língua dos dentes. **Ռ** é pronunciado longamente, tendo a língua solta.
3. **Ղ** consoante sonora, gutural, fricativa e oral; tem a sonoridade dos dois “rs” como **irritar**.
4. **Խ** também gutural, fricativa, oral mas surda, como Juan em espanhol
5. **Մ** e **Ն** podem provocar um som nasal somente com **Ա**, excluindo todas as outras vogais, e nos seguintes casos:
 - a) **Մ**, ao contrário do português, se articula, claramente, em final de palavra e se nasaliza se for precedida de **Ա** e seguida de labiais: **Պ**, **Բ**, **Փ** - **ամպ** (nuvem), **կաղամբ** (repolho), **ամփոփ** (resumo);
 - b) **Ն**, também bem articulada nas palavras, nasaliza-se quando é seguida de qualquer consoante, com a condição de fazer parte do mesmo elemento (raiz ou sufixo) do grupo **ան**, ex. **բան** (prisão), **բանտեր** (prisões), **տանձ**, **տանձեր** (pêra, pêras).
6. A vogal **ի** **ի**
 - pronuncia-se **iê** no início da palavra, seguida de consoante: **երթալ** (ir), **երկայն** (longo);
 - pronuncia-se **e** entre duas consoantes: **Բարեկամ** (amigo). Nunca será letra final na palavra, no armênio ocidental;
 - pronuncia-se **i** entre consoantes e diante de vogal, precedida de consoante em semitom: **Պետրուեան** (nome próprio), **օրհնեալ** (bendito); **սենեակ** (quarto).

Observação: No final das palavras e em início a pronúncia do E é escrita com a letra **Է**. Ex: **Էսկ** (ente, ser), **Էշ** (asno, burro), e em nomes próprios como **Էֆրոնիա** (Eufrônia). Ainda, usa-se o **Է** na

3as pessoas do singular do verbo Ըլլալ (ser, estar) e dos verbos da 2ª conjugação.

7. A vogal Ը, ը, tem sua sonoridade, se assemelha a um e mudo e se apresenta nas seguintes possibilidades;

- explicitamente, escrita no verbo Ըլլալ como artigo definido*
- foneticamente, ajuda em palavras com 2 ou mais consoantes seguidas, como por exemplo: մրմնջել = մըըմընջել (murmurar) e, լմնցնել = լըմնցնել (acabar, terminar)*
- palavras que iniciam com as consoantes սս, դն, վս, դգ, լմ - pedem o som de Ը ը entre as 2 consoantes por exemplo: սսել (imprimir), դնել (colocar), վսեմ (sublime), դգալ (colher), լման (completo, cheio)
- nas palavras que começam com սկ, սս, ստ, շտ, գք, գգ, o ը se faz sentir antes da primeira consoante: ստեպ (a miúde), շտեմարան (depósito, despensa), գքաղիլ (distrair-se), գգալ (sentir), etc.

A exceção a esta última regra ocorre quando o grupo inicial é consequência de uma contração: սուտ (mentira), ստել (mentir), que se lê u (ը)տել; շիտակ (correto, reto), շտկել (arrumar, corrigir), que se lê շ(ը)տկել. Neste caso o ը far-se-á sentir após a primeira consoante.

8. Յ, յ se pronuncia como o i da palavra fui em três casos:

- quando é precedida de Ս, ս e seguida por uma consoante: մայր (mãe), հայր (pai), պայթիլ (estourar);
- entre duas vogais: նայիլ (olhar);
- quando é letra final de um substantivo monossilábico: հայ (pessoa armênia).

* detalhamento página 25.

* ao trocarmos de linha, se a sílaba que começa a nova linha, ou termina a linha anterior, não sem vogal, insere-se na escrita o Ը ը já existente na pronúncia: Ex.:մըը-
մնջել.

- Յ,յ é mudo no final de qualquer palavra polissilábica, que terminem com Ա,ա e Ոո: ապագայ (futuro), յետոյ (logo, depois), e na 3ª pessoa do singular, no presente do indicativo dos verbos monossilábicos: կու տայ (dá), կու գայ (vem), կու լայ (chora) e os da 1ª conjugação.
 - Յ,յ pronuncia-se H aspirado suave no começo de palavras, tanto iniciadas com consoante, como vogais: Յակոբ (nome próprio), յիշել (recordar, lembrar), յղինալ (conceber, engravidar).
 - Յ,յ, precedido de Ո,ո e seguido de consoante, forma o ditongo ոյ (ui): բոյս (planta), եռագոյն (tricolor), գոյն (cor). Exceção ոյժ, que se lê uj que significa força.
9. Ո,ո pronuncia-se Vô no começo das palavras, diante de consoantes: ոսկի (ouro), որսալ (caçar). Exceção: diante da consoante Վվ, assume o som de **O**: Ով (quem), Ովկեսնու (oceano), Ովսաննայ (Hosana). Assim, também, em qualquer sílaba, quando se ouve o som de V depois de Ոո, sempre se usa o Վվ; exemplos:
- Համով (gostoso), Ծովակ (lago)
- Quando Ոո seguida de Ի, forma o ditongo ու que se pronuncia **U**, como do português: ունայն (vão), ունեճալ (ter), ութերորդ (oitavo), անուն (nome). No entanto, diante de vogal, toma o som de **V**.
o mesmo som de **V**, após Ա,ա, Իի, Եե, escreve-se com Իի, exemplos: Կաւակ (barquinho), ուրուական (fantasma), զինուոր (soldado).
10. Ի entre duas vogais e no fim da palavra soa como **V** suave, respectivamente: գաւակ (filho), աւանակ (burro), թիւ (algarismo), հաւ (galinha).
- Não há palavra armênia que comece com a letra Ի.
- Deve-se citar ainda, os ditongos:
- Ի que se pronuncia-se como 'you', do inglês, antes de consoante, na mesma sílaba, em palavras monossilábicas e, na última

silaba, das polissilábicas: իւղ (óleo), առիծ (leão), նիւթիչ (conspirador, instigador), արիւն (sangue), ձիւն (neve), գիտութիւն (sabedoria). Seguido de vogal e na sílaba final իւ toma o som de *iv*: հիւանդ (doente), անիւ (roda) mesmo quando se acrescenta o plural: անիւներ (rodas);

- Ու (u): ութ (oito), ուտել (comer);
- Ուա (wa): Աստուած (Deus), շինուած (feito) e outros participios, յունուար (janeiro), փետրուար (fevereiro);
- Ուե (we): Արուեստ (arte, técnica), հաշուել (contar);
- Ուէ (ve): Նուէր (presente);
- Ուը (~~vE~~): Պահուըտիլ (esconder-se)
- Ուի (vi): Կռուիլ (brigar)
- Ուո (vo): Աղուոր (bonito, a), զինուոր (soldado).
- Ութիւն é uma desinência que caracteriza substantivos abstratos: ընդունակութիւն (capacidade, atitude), ընդունելութիւն (recepção, admissão).

Tonacidade

Acento Tônico

1. No armênio atual, acentua-se, na grande maioria das vezes, a última sílaba da palavra: Ex: կատու=gadú (gato), քարտէս=kardês (mapa), պարտեզներ = պարտեզներ (jardins).
2. O acréscimo do artigo não muda a localização do acento: քարտէսը (o mapa).

Sinais Gráficos

Estão divididos em três categorias:

Sinais de Pausa

- Վերջակէտ = ponto final representado por dois pontos, tendo a mesma função do (.) do português;
- Ստորակէտ = vírgula, símbolo e função semelhante ao português;
- Միջակէտ ou կէտ = (,) É um ponto que corresponde tanto aos dois pontos como ao ponto e vírgula do português. Também indica abreviações;
- Բուր - sinal colocado (') tradicionalmente, na última letra da palavra indicando pausa breve, um pouco mais curta que a vírgula, simbolizado por acento grave.

Sinais de Tonacidade

- Թեշ = acento que vem sempre na sílaba final. No armênio, as palavras têm, sempre acento tônico; a letra Է como artigo definido, nas palavras com final consonantal, não recebe acentuação tônica.

Casos em que o acento agudo é grifado:

- no imperativo afirmativo - na última vogal:
Կարդա՛ւ- կարդացէ՛ք (leia, leiam)
- na partícula de negação do imperativo, **մի՛**, que antecipa o verbo. Exemplo:
Մի՛ կարդար
- nos advérbios de afirmação e negação: **այո՛** (sim), **նո՛** (não);
- sobre uma determinada palavra, que se quer seja destacada, enfatizando o vocativo: **Տղա՛յ, հոս կեցիր** (Menino, fica aqui).

Outros sinais

- **Հարցումի նշան** - ponto de Interrogação - usa-se no alto da sílaba interrogativa °: **Ո՞վ է այս մարդը** (quem é este homem?).
- **Բացազան+ական նշան** = marca de exclamação - encontram-se sob duas formas: o sinal conhecido no ocidente ! e o acento gráfico de exclamação que é colocado na sílaba tônica da palavra exclamativa: **ի՛նչ գեղեցիկ** (que bela!). Nas últimas sílabas prolonga a pronúncia.
- **Ապաթարց** = apóstrofe que na atualidade reserva seu uso para a partícula que precede o pres. do indicativo, diante de verbos com vogais: **կ'երթամ**.
- **Փակագիծ** = parênteses, usado para isolar frases intercaladas e destacar datas.
- **Չակերտ**= aspas para destacar citações, assinalar trechos e palavras estrangeiras, na mesma forma do português.
- **Կախման կետ** = reticências, com função semelhante ao nosso em português.
- **Անգատումի գիծ** = travessão.

Տողադարձ = vira-linha.

Միացման գիծ = traço de união. É o hífen do português, usado para a ligação de substantivos e adjetivos (compostos): **Թոռլի-**

բերան (fofoqueiro, literalmente, boca mole), **սև-սև ամպեր**
(nuvens carregadas, literalmente, nuvens pretas-pretas).

Artigos

1. Artigo definido

Convém detalhar o emprego do artigo determinativo ou definido **Ըր** - esta letra se une como sufixo ao substantivo, singular ou plural, masculino ou feminino, qualquer que seja o caso da declinação da mesma: **պարտէզը, պարտէզ(ներ)**.

1º Se a palavra ou o caso termina em vogal substitui-se o **ը** pelo **ն**:
կատու, կատուն (gato, o gato).

2º há, no entanto, situações em que o **ն** se usa mesmo quando a palavra termina em consoante, por exemplo:

a) diante do presente do indicativo e do imperfeito do verbo **ըլլալ**:
տանտէրն եմ (sou o dono da casa); **վարիչն էի**. (Era o motorista, era o regente).

b) diante de: **ու** (e):

գայլն ու աղուէսը (o lobo e a raposa)

ալ (também) - **մարդն ալ** (o homem também)

իսկ= até mesmo, enquanto / E em frases interrogativas - **Տգէտն իսկ գիտէ՞** - (até mesmo o ignorante sabe?)

c) em linguagem poética, quando a palavra seguinte se inicia com vogal:

“Իր ցաւն, արցունքով, հորը կը պատմեր:” (Narrava, com lágrimas, sua dor a seu pai);

3º se o substantivo ao qual se acrescenta o artigo **ն** termina com **Յյ**, o **յ** fica suprimido **ծառայ, ծառան**;

4º o caso instrumental não aceita o artigo definido: **Գրիչով կը գրենք** [escrevemos com (a) caneta] *.

2. Artigo definido

- 1º É a sílaba **ՄԸ** que colocamos depois da palavra, sem uni-las: **մարդ մը** (um homem);
- 2º se a palavra que segue o artigo for o verbo **ըլլալ**, no presente ou no imperfeito do indicativo, ou o advérbio **ալ** substitui-se o **մը** por **մըն**: **տերեւ մըն է/էր** (é/ era uma folha), **մարդ մըն է/էր** (é/era um homem), **երգիչ մըն ալ եկաւ** (veio também um cantor);
- 3º ainda, o artigo poderá, diante de uma vogal, ser substituído em parte, pelo apóstrofe: **Պուպրիկ մ'ունիմ** (tenho uma boneca), usado com freqüência em poesia e trechos literários;
- 4º também pode ser omitido no caso do substantivo ser precedido por um adjetivo: **խելացի աշակերտ էր** [era (um) aluno inteligente], **աղուոր գուլպայ է** [é (uma) meia bonita];
- 5º colocado depois de um substantivo plural, o artigo indeterminado **մը** toma o significado de uns, certos: **ականչս լուրեր մը հասան** (Chegaram, aos meus ouvidos, certas notícias);
- 6º **Մը** ainda tem outro uso idiomático, reforçando um advérbio, quando o sucede: **կամաց մը հասկցուր Մարիին սէրը**: [Aos poucos (com cuidado, devagarinho), faça entender o amor de Mari].

Substantivos

Gênero

O masculino e o feminino no armênio têm formas de construção diversificadas:

- para alguns seres animados, há vocábulos diferentes, segundo o sexo: **հայր** (pai), **մայր** (mãe); **եղբայր** (irmão), **քույր** (irmã)--;
- para animais: **աքաղաղ**, **աքլոր** (galo); **հաւ** (galinha), **ցուլ** (touro), **եզ** (boi), **կով** (vaca);
- para aqueles animais que não têm termo próprio para especificar o gênero, usam-se os termos **արու** (macho), **էգ**, **մատակ** (fêmea): **էգ** ou **մատակ խոզ** (porca), **արու խոզ** (porco); **էգ շուն** (cadela); **մատակ ձի** (égua);
- para os nomes comuns que indicam pessoas, relações afetivas e profissões usa-se o sufixo feminilizante - **ուհի**: **բարեկամ**, **բարեկամուհի** (o, a colega); **իշխան**, **իշխանուհի** (príncipe, princesa); **զարմիկ**, **զարմուհի** (primo, a); **բժիշկ**, **բժշկուհի** (médico, a);
- para alguns nomes próprios: **Զարեհ**, **Զարուհի**; **Հայկ**, **Հայկուհի**; **Տիգրան**, **Տիգրանուհի**.

Número

Regra Geral:

Forma-se o plural dos substantivos acrescentando **եր** aos monossilábicos, e o sufixo **ներ** aos substantivos polissílabos:

հաւ-հաւեր (galinha/galinhas), **մայր-մայրեր** (mãe/mães);

իշխան-իշխաններ (príncipe/príncipes), **քաղաք**, **քաղաքներ** (cidade/cidades);

Regras específicas:

- há verbetes monossilábicos que, remotamente, tinham **ն** em seu radical e mantêm-se no plural atual: **լեռ (ն)-լեռներ** (montanha/

montanhas), թոռ (ն)-թոռներ (neto/netos); os derivados mantêm-se, igualmente: լեռնային (montanhoso), թոռնիկ (netinho);

- há palavras que podem ser consideradas monossilábicas ou dissilábicas: são aquelas que começam ou terminam com duas consoantes, sendo que a segunda será լ, դ, մ, ն, ou ր. Quando isto ocorre no início, forma-se o plural acrescentando-se ներ e quando for final ajunta-se եր. Por exemplo: գլուխ, գլուխներ (cabeça/cabeças); աստղ, աստղեր (estrela/estrelas);
- plural de palavras compostas, geralmente, forma-se com o acréscimo de ներ: մայր (mãe) + քաղաք (cidade) = մայրաքաղաք-մայրաքաղաքներ (capital/capitais); diferentemente, usa-se o եր quando a última palavra é monossilábica: յօղ (articulação) + ցաւ (dor) = յօղացաւ-յօղացաւեր; շոգի (vapor) + կառք (transporte, veículo) = շոգեկառք-շոգեկառքեր.
- havendo composição verbal, o plural da palavra composta se forma com ներ: զօրք (exército) + վարել (dirigir) = զօրավար-զօրավար(ներ) (general/generais).

A função do substantivo na frase é indicada, no armênio, por meio de modificações na desinência do mesmo. O conjunto das modificações é conhecido como *declinações*.

Declinação

No armênio moderno, há sete casos :

1. Vocativo/ *Կոչական*

Para invocar ou chamar uma pessoa ou coisa. Em caso de invocação ou assombro pode antepor-se a interjeição: ո՛վ.

Սիրտ մարդկային, ո՛վ հիւլէ, ուր անունն է ամփոփուած:
("Coração humano, oh átomo, no qual se resume o infinito" (A. Chobanian)

2. Nominativo/ Ուղղական:

Como sujeito, indica quem ou o quê assume a ação:

Մանուկը կը մեծնայ - O menino cresce

Թռչունը կը թռչի - O pássaro voa

3. Acusativo/ Հայցական:

É o caso do complemento direto:

Կատուն միս կուտէ - O gato come carne

4. Genitivo/ Սեռական:

Indica o complemento de especificação (propriedade, posse):

Պետրոսի գիրքը - O livro de Pedro

5. Dativo/Տրական:

É o caso do complemento indireto, de atribuição:

Միսը շունին տուր - Dê a carne ao cão

Observação: Na declinação dos substantivos, tanto no singular como no plural, o genitivo e o dativo têm a mesma desinência. O sentido, as relações e as preposições indicarão se estamos nos referindo ao genitivo ou ao dativo.

6. Ablativo/Բացառական: (complemento circunstancial)

Indica a procedência, a origem, a causa:

Բարիզէն կու գամ - Venho de Paris

Կարաքը կաթէն կը հանեն - Retiram ou tiram a manteiga do leite.

Ուրախութենէն կու լար - Chorava de alegria.

7. Instrumental/ **Գործիական** (complemento circunstancial)

Indica o meio, o instrumento com que se faz algo e também a particularidade de uma pessoa, animal ou matéria:

Մատիտով կը գրենք - Escrevemos com lápis

Ծէկ մազերով - De cabelos ruivos

Declinações regulares

Há quatro declinações regulares e quatro irregulares. Há também uns poucos substantivos que conservam alguns casos das declinações do armênio antigo.

A primeira declinação regular é a básica. A maior parte dos substantivos do armênio moderno se declinam segundo este modelo. Ainda as outras declinações, em sua maioria, guardam as formas desta declinação básica, no plural. Há uma tendência muito forte de usá-la como única declinação para todos os substantivos.

- **1ª Declinação: Genitivo em ի**

Monossílabo. ԳԵՏ

SINGULAR

VOC. NOM. ԳԵՏ

ACUS. ԳԵՏ

GENT. DAT ԳԵՏ-ի

ABLAT. ԳԵՏ-է

INSTR. ԳԵՏ-ով

PLURAL

VOC. NOM. ԳԵՏԵՐ

ACUS. ԳԵՏԵՐ

GENT. ԳԵՏԵՐ-ոի

DATIVO. ԳԵՏԵՐ-ոի

ABLAT. ԳԵՏԵՐ-է

INSTR. ԳԵՏԵՐ-ով

Polissílabo

ՊԱՏԿԵՐ Imagem, retrato, pintura.

SINGULAR

VOC. NOM.	ՊԱՏԿԵՐ
ACUS.	ՊԱՏԿԵՐ
GENIT.	ՊԱՏԿԵՐ-Ի
DATIVO.	ՊԱՏԿԵՐ-Ի
ABLAT.	ՊԱՏԿԵՐ-Է
INSTR.	ՊԱՏԿԵՐ-ՈՎ

PLURAL

VOC. NOM.	ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ACUS.	ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
GENIT.	ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ-ՈՒ
DAT.	ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ—ՈՒ
ABLAT.	ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ-Է
INSTR.	ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ-ՈՎ

• **2ª Declinação: Genitivo em ու**

VOC. NOM.	ԾՈՎ
ACUS.	ԾՈՎ
GEN.	ԾՈՎ-ՈՒ
DAT.	ԾՈՎ-ՈՒ
ABL.	ԾՈՎ-Է
INSTR.	ԾՈՎ-ՈՎ

• **3ª Declinação Genitivo em ԵԱ.Ն**

NOM. AC.	ԲԱՐՈՒԹԻԻՆ
GEN. DAT.	ԲԱՐՈՒԹԵԱՆ
ABLAT.	ԲԱՐՈՒԹԵՆԷ
INSTR.	ԲԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

• **4ª Declinação Genitivo em ՈՒԱ.Ն**

NOM. AC.	ԳԻՇԵՐ
GEN. DAT.	ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ
ABLAT.	ԳԻՇԵՐՈՒԸՆԷ
INSTR.	ԳԻՇԵՐՈՎ

Observação:

1 - O plural dos substantivos da 2ª e 4ª declinação se forma segundo o modelo da 1ª:

Ծովեր, ծովերու,
գիշերներ, գիշերներու.

2 - os substantivos da 3ª declinação em *նիթիւն*, regra geral são palavras abstratas. Portanto, não são usadas no plural, mas na possibilidade de usá-las como tal, são empregadas em atos concretos: բարութիւններ - bondades, benefícios. Declinam-se, então, segundo o modelo da 1ª declinação. O genitivo plural conserva também sua forma antiga em եանց: բարութեանց;

3 - poucos substantivos seguem a 2ª declinação e quase todos são monossilábicos; seus derivados seguem o mesmo modelo:

արջ - urso
գլուխ-cabeça - gen. գլխու
ձի- cavalo

ճամբայ- caminho- gen ճամբու

դար - século

մանչ - menino

էջ - burro- gen. իջու

մարդ- homem

կով - vaca

նաւ - navio

հայ - armênio

շահ - interesse, lucro, ganho

հաւ - galinha

սով - fome

հով - vento

սղայ - menino- gen. սղու;

4 - Seguem o modelo da 4ª declinação os substantivos e advérbios que indicam tempo ou duração:

gen.

տարի	ano	տարուան
հիմա (կ)	agora	հիմակուան
ամիս	mês	ամսուան
էրէկ	ontem	
օր	dia	
առաջ	antes	
շաբաթ	semana	շաբաթուան
անգամ	vez	
ցորեկ	dia, de dia	
իրիկուն	anoitecer	իրիկուան

ամառ	verão	
վաղը	amanhã	վաղուան
ձմեռ	inverno	
առտու	de manhã	արտուան=առաւօտ*
Ժամ	hora	

- 5 - o genitivo e dativo de գարուն (primavera) e աշուն (outono) é գարնան, e աշնան. Nos outros casos, seguem o modelo da 1ª declinação: գարունէ, գարունով, գարուններ, գարուններու, աշունէ, աշունով, աշուններ, աշուններու;
- 6 - կէս գիշեր (meia-noite), կէսօր (meio-dia), formam o genitivo em ուան: կէսօրուան ճաշ (almoço), գիշերուան օդանաւ (avião noturno). No entanto, dir-se-á: կէսօրին եկուր, venha ao meio-dia; կէս-գիշերին գնաց (foi a meia-noite);
- 7 - os genitivos e dativos no plural em Եանց dos substantivos em ութին (Բարութիւն-Բարութեանց) e em ոց de մարդ, տղայ, հայ, (մարդոց, տղոց, հայոց), não levam artigo determinado;
- 8 - nas declinações regulares e irregulares, os substantivos que terminam em consoantes e que levam, na última sílaba, o ditongo ու, ou a vogal ի os perdem nas desinências do singular: գլուխ- գլխու, գլխէ, գլխով - գլխներու; Կին կնոջ, կնոջմէ, կնոջմով - կիներու. - a vogal է muda para ի: սէր, սիրոյ, էշ, իշու;
- 9 - os infinitivos dos verbos, usados como substantivos, declinam-se segundo o modelo da 2ª declinação: երգել, երգելու, երգելէ, երգելով. Os infinitivos que terminam em իլ ou ուլ mudam sua terminação para էլ, ao declinar-se: խօսիլ, խօսելու, խօսելէ, խօսելով; թողուլ, թողելու, թողելէ, թողելով.

* (todos os substantivos e advérbios ficam acrescidos da terminação ուան)

Declinações Irregulares

- **1ª declinação** - gen. em ոջ: տէր (senhor, proprietário), տիկին (se-nhora, dama), տանտէր (dono da casa, chefe da família), տանտիկին (dona de casa), ընկեր (amigo, camarada), քույր (irmã).

Exemplo:

Nom. acus.	տէր
Gen. dat.	տիրոջ
Ablat.	տիրոջմէ
Instr.	տիրոջմով

- **2ª Declinação** - Genitivo. em օր: մայր (mãe), եղբայր (irmão).

Exemplo:

nom. acus.	հայր
gen. abl.	հօր
ablat.	հօրմէ
instr.	հօրմով

- **3ª Declinação** Genitivo em ոյ

nom. acus.	սէր
gen. dat.	սիրոյ
ablat.	սէրէ
Instr.	սիրով

- **4ª Declinação** եմ ան

nom. ac.	տուն
gen. dat.	տան
ablat	տունէ
instr.	տունով

Observações:

- O plural destas declinações é regular: տէրեր, հայրեր, տուներ.
- seguem o modelo de տէր e os seus compostos: տանտէր (dono de casa), գործատէր (patrão, patroa) etc;
- As palavras que indicam parentesco: կին (mulher), տիկին (senhora). Gen. Dat. կնոջ, Abl. Կնոջմէ, Instr. կնոջմով. Քոյր (irmã), gen. dat. քրոջ. Dat. կէսրոջ (sogra, mãe do marido). Dat. ընկերոջ (companheiro) e seus derivados.

Nota: várias destas palavras, em particular as compostas, podem declinar-se também segundo o modelo da 1ª declinação regular:

- segundo o modelo de հայր se declinam: մայր, եղբայր e seus compostos por estas palavras: կնքահայր (padrinho), կնքամայր (madrinha), վանահայր (abade), հօրեղբայր (tio por parte de pai), մօրեղբայր (tia por parte de mãe);
- têm o genitivo em ոյ, o de 3º modelo, as palavras seguintes:
Մարմին (corpo), մարմնոյ, մարմինէ (մարմնէ), մարմնով ou մարմնով ou մարմնանք; որդի (filho), որդուոյ, որդիէ, որդիով, որդուով;
հոգի (espírito), հոգւոյ, հոգիէ, հոգիով ou հոգուով;

os nomes geográficos que terminam em իա:

Սպանիա-Սպանիոյ (Սպանիայի)-Espanha, Անգլիա, Անգլիոյ-Inglaterra;

Աստուած (Deus), Gen. Dat. Աստուծոյ, Abl. Աստուծմէ, Instr. Աստուծմով;

- ao quarto grupo (genitivo em ան) pertencem os substantivos terminados em ում, ուկ, իկ;
ուսում (estudo)ուսման, ուսումէ, ուսումով (ուսամբ). Todos os substantivos em ում podem ter seu instrumental em ամբ.
մանուկ (criança), gen. մանկան, abl. մանուկէ, instr. մանուկով.

- ձուկ (peixe), ձկան (ձուկի), ձուկէ; մուկ (rato), մկան, մուկէ, մուկով.
աղջիկ (menina, moça), աղջկան, աղջիկէ; էրիկ (marido), էրկան;
կնիկ (mulher), կնկան;
շուն (cachorro), շան, շունէ; գարուն (primavera) գարնան, գարունէ;
- Às palavras մանուկ (criança) e աղջիկ (menina, moça) aplicam-se também o genitivo e dativo plural sob forma antiga: մանկանց, աղջկանց. Ex. աղջկանց դպրոց (escola feminina[de meninas]). Sob esta forma não se emprega artigo definido. Ex. մանկանց խաղավայր (jogo infantil).

Declinação dos Nomes Próprios:

Os nomes próprios, declinam-se de acordo com o modelo da 1ª declinação regular. Aqueles que terminam em u ou o tomam um ի eufônico entre a vogal e a desinência: Երեմիա, Երեմիայի (Jeremias, de Jeremias), Եղիա, Եղիայի (Elias, de Elias), Ֆրանսա Ֆրանսայի (França, de França), Շիքաօ, Շիքակոյի (Chicago, de Chicago). (Obs: O final se transcreve ոյ: Մոնթեվիտեօ-Մոնթեվիտեոյ) (Montevideo, de Montevideo).

Pronomes

Os pronomes armênios (Ռերանուն) são divididos em cinco classes e são declináveis: pessoais, possessivos, demonstrativos, relativos e indefinidos. ses e são declináveis: pessoais, possessivos, demonstrativos, relativos e indefinidos.

Pronomes pessoas

Եզակի singular	1 ^a	2 ^a	3 ^a
ուղղական nominativo	Ես eu	Դուն tu, você	Ցինք ele, ela
հայցական acusativo	զիս me	քեզ te	զինք-զայն. o, a.
սեռական genitivo	իմ-իմին, meu, minha	քու-քուկին, teu, tua	անոր, իր. seu, sua
տրական dativo	ինձի a mim	քեզի a ti	իրեն, անոր. lhe
բացառական ablativo	ինձմե de mim	քեզմե de ti	իրմե, անկե. dele, dela
գործիական instrumental	ինձմով (por mim, comigo)	քեզմով (por ti contigo)	իրմով, անով (com ele, ela)
<u>Յնգնակի/plural</u> ուղղական nominativo	մենք, nós,	դուք, vós,	իրենք-անոնք. ⁸ eles, elas.
Հայցական acusativo	մեզ, nos,	ձեզ, vos,	զիրենք-զանոնք. os, as,
սեռական genitivo	մեր, մերին nosso, a,	ձեր, ձերին vosso, a,	անոնց-իրենց. deles, as,

⁸ Feydit, op. cit. pg. 117 *O pronome ան, plural անոնք, é um pronome vago como em francês on, um demonstrativo, enquanto que ինքը, plural իրենք, tem um significado mais preciso*

տրական dativo	մեզի a nós,	ձեզի a vós,	անոնց/իրենց. lhes.
բացառական ablativo	մեզմէ, de nós,	ձեզմէ, de vós,	իրենցմէ-անոնցմէ. deles, delas.
գործիական instrumental	մեզմով,	ձեզմով,	իրենցմով- անոնցմով

Pronomes Possessivos:

Podem ser empregados como:

- pronomes adjetivos quando acompanhados de substantivos que são acrescidos por um dos chamados “sufixos pronominais” - **իմ տունս**, **քու տունդ**, **իր տունը/բանալին**, **մեր ձեր**, **իրենց տունը/բանալին**.

եզակի/singular յոգնակի/plural

O substantivo indicará o singular e/ou plural

իմ - meu, minha	մեր - nosso, nossa
քու - teu, tua	ձեր - vosso, vossa
իր - seu, sua/dele, dela	իրենց - seus, suas/ deles, delas

Notas:

- quando usado como adjetivo, o possessivo é invariável, mantendo-se sempre no singular. Ex: **իմ տունս մեծ է** - Minha casa é grande / **իմ տուներս պզտիկ են** - Minhas casas são pequenas.

Os sufixos pronominais ou partículas possessivas, acrescidas ao substantivo, indicam as pessoas. A primeira pessoa do singular pede o acréscimo de ս - **իմ բանալիս**, **ին տունս**, o դ determina a segunda pessoa do singular - **քու բանալիդ**, **քու տունդ**; a terceira do singular e a primeira, segunda e terceira do plural pedem ը ou ն. **իր**, **մեր**, **ձեր**, **անոր/իրեն բանալին** ou **տունը** (obedecendo a exigência da vogal e da consoante).

- E como os pronomes-substantivos são autônomos, incorporam os sufixos pronominais acima citados: **իմս աղուոր է**: A minha é bonita. **իմս ալ**: A minha também.

singular/ եզակի	plural/ յոգնակի
nominativo / acusativo	
իմս o meu, a minha	մերը o nosso, a nossa,
քուկդ o teu, a tua	ձերը o vosso, a vossa,
իրը o seu, a sua, o dele a dela,	իրենցը os seus, as suas, o deles, a delas.
Իմիններս os meus, as minhas	մերինները os nossos, as nossas
քուկիններդ os teus, as tuas	ձերինները os vossos, as vossas
իրենները os seus, as suas os,	իրենցինները os seus, as suas
as deles, os, as delas	os, as deles, as, os delas,

Եզակի - singular		յոգնակի - plural
Gen. Dat.	իմինիս	Իմիններուս
Ablat.	իմինէս	իմիններէս
instrum.	իմինովս	իմիններովս
nom. ac.	քուկ/քուկինդ	քուկիններդ
gen.dat.	քուկինիդ	քուկիններուդ
ablat.	քուկինէդ	քուկիններէդ
instr.	քուկինովդ	քուկիններովդ
nom. ac.	իրը, իրենը	իրենները
gen.dat.	իրենին	իրեններուն
ablat.	իրեննէն	իրեններէն
instr.	իրենով	իրեններով
nom.ac.	մերը	մերինները
gen.dat.	մերինին	մերիններուն
abl.	մերիննէն	մերիններուն
instr.	մերինով	մերիններով

Եզակի - singular

nom. ac. ձերինը
gen. dat. ձերինին
abl. ձերինէն
instr. ձերինով

յոզնակի - plural

ձերինները
ձերիններուն
ձերիններէն
ձերիններով

nom. ac. իրենցինը
gen. dat. իրենցինին
abl. իրենցինէն
instr. իրենցինով

իրենցները
իրենցներին
իրենցներէն
իրենցներով

Pronomes Demonstrativos

Estes são:

այս, աս, ասիկա, սոյն⁹ (este, esta); այդ, ատ, ատիկա, դոյն¹⁰ (essa, esse); այն, ան, անիկա նոյն¹¹ (aquele, a).

Igualmente, podem ser adjetivos invariáveis quando acompanhados de substantivos, que ficam acrescidos dos artigos definidos ը ou ն, conforme seu final consonantal ou vogal: այս տունը (esta casa), այդ պայուսակը (essa bolsa), այն բանալին (aquela chave), ou como pronomes substantivos: (singular) ասիկա, ատիկա, անիկա; (plural) ասոնք, ատոնք, անոնք. Exemplos: Ասիկա իր տետրակն է. ատիկա իմս է. անոնք ձերն են: (Este é o caderno dele (a); esses são os meus; aqueles são os vossos.)

Pronomes indefinidos

São empregados sem substantivo, enquanto que os adjetivos indefinidos são sempre empregados com um nome. São os seguintes, os pronomes-substantivos:

Ոմանք (plural) certos gen. dat. Ոմանք; abl. Ոմանքսէ; inst. Ոմանքսով.	Մարդ մը, մէկը-alguém Ամէն ինչ, ամէն մէկը-cada um
Ոչ մէկը, բնաւ մէկը-ninguém, nenhum	Բան, բան մը- qualquer coisa
Ոչ ոք- ninguém	Ամէն բան-tudo, հրաքանչիւր ոք-cada um հրաքանչիւր-cada

⁹ Gulian, *Elementary Modern Armenien Grammar*, Frederick Ungar Publishing Co. New York.63-pronome citado somente nesta obra.

¹⁰ Gulian, op. cit. idem.

¹¹ Gulian, op. cit. ibidem.

Ոչինչ, ոչ մեկ բան- nada	Մին - um
Ծատեր- muitas (pessoas)	Ուրիշ մը- um outro ¹²
Նույնը, միեւնոյնը- o mesmo	Միւսը- o outro
Ամենչինչ, ամենը, բոլորը ¹³ - tudo	

Os pronomes adjetivos, que são acompanhados de substantivos, são os seguintes:

Մէկը- um-a, uns-as	Քանի մը- algum, alguma, alguns
Ոչ մէկը- nenhum, a	Ամեն- todo, toda, todos, todas
Ծատ- muito, muita, muitos, muitas	Քիչ - pouco, pouca, poucos, poucas
Մաս մը- uma parte	Մէկ (ou մի) քանի- vários
Ո՞րքան, ո՞րչափ- quanto, a, quantos, as	Նոյն- Mesmo, a, mesmos, as
Զանազան varios, várias	Իրաքանչիւր- cada
Ուեւ- qualquer, quaisquer	Եւայլն- etc
Այնպէս... ինչպէս- tal... qual	Որքան... այնքան, որչափ... այնչափ- Tanto... quanto

O pronome relativo, em armênio, é Որ

	Singular	Plural
Nominativo	Որ	Որոնք
Acusativo	Որ ou զոր	Զորս
Genit. Dativo	Որուն	Որոնց

¹² Ուրիշ é indeterminado e mius2 é determinado

¹³ Feidit, op. cit. p. 226: “*Tudo*, pronome indefinido neutro, quando é empregado em sentido indeterrminado, como qualquer coisa, não importa o quê, é traduzido por ամեն բան.

Ablativo	Որսմէ	Որոնցսմէ
Instrumental	Որով	Որոնցմով

Emprega-se como no português:¹⁴

Որ	Que
Ով, ով որ	Quem
Որք	Qual
Որում, Որոնց	Cujo, a - Cujos, as

¹⁴ Keruzian, op. cit. p. 275

Pronome Interrogativo:

Segundo Feydit os pronomes interrogativos são:

Ո՞վ refere-se às pessoas e significa *quem*

Ի՞նչ refere-se aos objetos e pergunta *que*.

Ո՞վ ե՞ն այդ մարդիկը: Quem são essas pessoas? (quem é essa gente).

Ի՞նչ գրեց: O que escreveu?

Como atributo, referindo-se a pessoas, o pronome ինչ questiona a qualidade e não a identidade: Այս մարդիկը ի՞նչ ե՞ն: O que são estas pessoas? (o que é essa gente?).

Որը-*qual*

Nom. acus. - ո՞րը որո՞նք Ablat. Որմե՞ն որոնցմե՞

Gen. dativo - որու՞ն որոն՞ց Instr. Որո՞վ որոնցմո՞վ

Segundo Keruzian, os pronomes interrogativos são: Ի՞նչ (que?), ո՞վ (quem?), ո՞րը, ո՞ր մեկը (qual?), որքա՞ն, որչա՞փ, քանի՞ (quanto?).

Verbos

Os verbos da língua armênia distinguem-se pela regularidade de sua conjugação e pelo reduzido número de irregulares. No armênio o verbo tem dois temas ou radicais: o radical presente e o radical passado.

1- Do radical presente (ou simples) formam-se os presentes e os imperfeitos do indicativo e do subjuntivo, como também, os infinitivos e o gerúndio.

2- O tema passado, radical secundário, que é em geral o tema presente acrescido de **Յg**, característico do passado, intercalado pela vogal característica da conjugação,¹⁵ entre o radical primário e o **g**.

3- O verbo armênio possui a voz causativa que indica que o sujeito do verbo faz atuar em outro a transformação introduzida pelo verbo, significando vir a ser, p.ex:

Ահիարնալ = emagrecer Նհիարցնել = fazer emagrecer

A voz causativa é formada acrescentando **g-ն-ել** a raiz do verbo:

խմ-ել = beber

խմ-**g-ն-ել** = fazer beber

խաղ-ալ = brincar

խաղ-**g-ն-ել** = fazer brincar, enganar, de brincadeira, divertir

No entanto, só a prática da língua fará conhecer os muitos verbos que mantêm a terminação de origem:

լն-ել = calar-se, լն-**ել-ց-ն-ել** = fazer calar

խն-ղալ = rir, խն-ղ-**ա-ց-ն-ել** = fazer rir

Nesse caso, os verbos da 2ª conjugação regular transformam em **ել** o **ի** da terminação do infinitivo:

¹⁵ Feydit, op. cit. p. 176: a propósito do infinitivo, vimos que o **ի** da terceira conjugação se transforma em **ել**, logo que se acrescenta uma sílaba.

Խօս-իլ= falar խօս-ե-ց-ն-ե-լ= fazer falar, fazer confessar;

Ըլլալ

A língua armênia tem um só verbo auxiliar ըլլալ - ser, estar.¹⁶ É um verbo com tempos defectivos e apresenta duas formas diferentes de conjugação, com radicais diferentes, e com significados diferentes: como estado estável em (sou, estou); ըլլալ significando vir a ser, o ser em evolução, tornar-se, ‘devenir’ (francês). Ainda, o verbo Ըլլալ serve de auxiliar a si mesmo, nos tempos compostos- Եղած եմ (tenho sido)

Ըլլալ - ser, estar

Presente¹⁷

Ես եմ, Դուն ես, Ան-ինք է

Մենք ենք, Դուք էք, Անոնք-իրենք են:

Imperfeito - era

Ես էի, Դուն էիր, Ան-ինք էր

Մենք էինք, Դուք էիք, Անոնք-իրենք էին:

Pretérito - fui

Ես Եղայ, Դուն Եղար, Ան-ինք եղաւ

Մենք Եղանք, Դուք Եղաք, Անոնք, Իրենք Եղան

¹⁶ É pouco correto o uso, sob influência dos idiomas neolatinos, do verbo ունենալ (*ter, haver*), como auxiliar.

¹⁷ Os verbos que não são precedidos de կը no presente e no imperfeito do indicativo são, além de ըլլալ (ser): ունենալ (*ter*), գիտնալ (*saber*), Կարենալ (*poder*), կամ (existir, estar lá); կարծել (*pensar, ter idéia de*).

Futuro - serei

Ես պիտի ըլլամ, Դուն պիտի ըլլաս, Ան-ինք պիտի ըլլայ
Մենք Պիտի ըլլանք, Դուք պիտի ըլլաք, Անոնք-իրենք պիտի
ըլլան

Imperativo

Եղի՛ր - seja Թո՛ղ ըլլայ seja
Էղե՛ք - sejam ըլլանք sejamos
 Թո՛ղ ըլլան sejam

Infinitivo

simples - ըլլալ ser
passado- եղած ըլլալ ter sido

Participio

presente - եղող - ser
passado - եղած - sido
futuro - ըլլալու - ըլլալիք (indica conveniência ou obrigação).

Este mesmo verbo tem também uma conjugação regular para o
1-presente e

2-imperfeito do indicativo, quando torna-se um verbo incoativo¹⁸ sig-
nifica fazer aos poucos

1-Կ'ըլլամ, կ'ըլլաս, կ'ըլլայ, կ'ըլլանք, կ'ըլլաք, կ'ըլլան:

2-Կ'ըլլայի, կ'ըլլայիր, կ'ըլլար, կ'ըլլայինք, կ'ըլլայիք, կ'ըլլային: Ex.
Տղան կը մեծնայ, մարդ կ'ըլլայ - O menino cresce, faz-se homem.

Quanto à conjugação, os verbos classificam-se em:

¹⁸ verbos que exprimem começo de ação ou de estado: *alvora*; *alvorecer*; *ama-
durecer*; *anoitecer*; *florescer*:

1 - REGULARES

Há divergências na classificação da conjugação dos verbos regulares. A maioria dos autores consideram a primeira conjugação em ել. No entanto, adotamos a classificação do Prof. Keruzian que admite, baseado na classificação do português, os verbos terminados em ալ como os de 1ª conjugação. Assim, os verbos de 1ª, 2ª e 3ª conjugação têm, respectivamente, a terminação em ալ, ել, իլ.

Modelo da 1ª conjugação:

Verbo Կարդալ - ler

Modo Indicativo:

Presente - leio

կը կարդամ, կը կարդաս, կը կարդայ, կը կարդանք, կը կարդաք,
կը կարդան.

Pretérito perfeito - li

կարդացի, կարդացիր, կարդաց, կարդացինք, կարդացիք, կարդացին.

Imperfeito - lia

կը կարդայի, կը կարդայիր, կը կարդար, կը կարդայինք,
կը կարդայիք, կը կարդային

Futuro - lerei ou vou ler

պիտի կարդամ, պիտի կարդաս, պիտի կարդայ,
պիտի կարդանք, պիտի կարդաք, պիտի կարդան.

Futuro do Pretérito - leria

պիտի կարդայի, պիտի կարդայիր, պիտի կարդար,
պիտի կարդայինք, պիտի կարդայիք, պիտի կարդային

Presente - não veio

Negativo

չեմ կարդար, չես կարդար, չի կարդար,
չենք կարդար, չեք կարդար, չեն կարդար.

Pretérito Perfeito - não li

չկարդացի, չկարդացիր, չկարդաց,
չկարդացինք, չկարդացիք, չկարդացին.

Imperfeito - não lia

չէի կարդար, չէիր կարդար, չէր կարդար,
չէինք կարդար, չէիք կարդար, չէին կարդար.

Futuro - não lerei

պիտի չկարդամ, պիտի չկարդաս, պիտի չկարդա,
պիտի չկարդանք, պիտի չկարդաք, պիտի չկարդան.

Futuro do pretérito - não leria

պիտի չկարդայի, պիտի չկարդայիր, պիտի չկարդար,
պիտի չկարդայինք, պիտի չկարդայիք, պիտի չկարդային.

Em todos os verbos regulares a terminação մ, u, յ ou a vogal do verbo, նք, ք, ն, do presente do indicativo, se repete mantendo a vogal do sufixo do verbo em questão.

Modelo da 2ª conjugação.

Verbo **Գրել** - escrever

Presente - escrevo

Կը գրեմ, կը գրես, կը գրէ,
կը գրենք, կը գրես, կը գրեն:

Pretérito Perfeito - escrevi

գրեցի, գրեցիր, գրեց,
գրեցինք, գրեցիք, գրեցին:

Imperfeito - escrevia

Կը գրէի, կը գրէիր, կը գրէր,
կը գրէինք, կը գրէիք, կը գրէին:

Futuro do Presente - escreverei

պիտի գրեմ, պիտի գրես, պիտի գրէ,
պիտի գրենք, պիտի գրէք, պիտի գրեն:

Futuro do Pretérito - escreveria

պիտի գրէի, պիտի գրէիր, պիտի գրէր,
պիտի գրէինք, պիտի գրէիք, պիտի գրէին:

Negativo

Presente - não escrevo

չեմ գրեր, չես գրեր, չի գրեր,
չենք գրեր, չէք գրեր, չեն գրեր.

Pretérito Perfeito - não escrevi

չգրեցի, չգրեցիր, չգրեց,
չգրեցինք, չգրեցիք, չգրեցին

Imperfeito - não escrevia

չէի գրեր, չէիր գրեր, չէր գրեր,
չէինք գրեր, չէիք գրեր, չէին գրեր

Futuro do Presente - não escreverei

պիտի չգրեմ, պիտի չգրես, պիտի չգրէ,
պիտի չգրենք, պիտի չգրեք, պիտի չգրեն

Futuro do Pretérito - não escreveria

պիտի չգրեի, պիտի չգրեիր, պիտի չգրեր,
պիտի չգրեինք, պիտի չգրեիք, պիտի չգրեին

Modelo da 3ª Conjugação:

Verbo խօսիլ - falar

Presente - falo

Կը խօս-իմ, կը խօս-իս, կը խօս-ի,
կը խօս-ինք, կը խօս-իք, կը խօս-ին

Pretérito Perfeito - falei

խօս-եցայ, խօս-եցար, խօս-եցաւ,
խօս-եցանք, խօս-եցաք, խօս-եցան

Imperfeito - falava

կը խօս-էի, կը խօս-էիր, կը խօս-էր,
կը խօս-էինք, կը խօս-էիք, կը խօս-էին

Futuro do Presente - falarei

պիտի խօս-իմ, պիտի խօս-իս, պիտի խօս-ի,
պիտի խօս-ինք, պիտի խօս-իք, պիտի խօս-ին

Futuro do Pretérito - falaria

պիտի խօս-էի, պիտի խօս-էիր, պիտի խօս-էր,
պիտի խօս-էինք, պիտի խօս-էիք, պիտի խօս-էին

Negativo

Presente - não falo

չեմ խօսիր, չես խօսիր, չի խօսիր,
չենք խօսիր, չեք խօսիր, չեն խօսիր

Pretérito - não falei

չխօսեցայ, չխօսեցար, չխօսեցաւ,
չխօսեցանք, չխօսեցաք, չխօսեցան,

Imperfeito - não falava

չէի խօսեր, չէիր խօսեր, չէր խօսեր,
չէինք խօսեր, չէիք խօսեր, չէին խօսեր,

Futuro do Presente-não falarei

պիտի չխօսիմ, պիտի չխօսիս, պիտի չխօսի,
պիտի չխօսինք, պիտի չխօսիք, պիտի չխօսին

Futuro do Pretérito - não falará

պիտի չխօսէի, պիտի չխօսէիր, պիտի չխօսէր,
պիտի չխօսէինք, պիտի չխօսէիք, պիտի չխօսէին

Quanto aos participios, presente, passado e futuro, o armênio segue, tanto nos verbos regulares como irregulares, o seguinte padrão: isolam-se as desinências ալ, ել, իլ, e para os verbos terminados em ալ, acrescenta-se ացող e para os verbos terminados em ել, իլ acrescenta-se ող, por exemplo: կարդալ-կարդացող (leitor), գրել-գրող (escritor, escrevente), խօսիլ-խօսող (falador, falante) formando, assim, o participio presente; para o participio passado, também elimina-se a desinência do infinitivo, é ացած ou ացեր: կարդացած, կարդացեր (lido), e para os verbos terminados em ել ou իլ soma-se ած ou եր; desta forma, գրել torna-se գրած ou գրեր (escrito) e խօսիլ խօսած ou խօսեր (falado). O participio futuro também apresenta duas formas: 1º com a terminação em լու com o qual se formam tempos compostos indicando obrigação - Խոհեմ ըլլալու եմ (tenho que ser prudente). Usa-se este tempo de obrigação em um sentido impessoal, Երթալու է (deverá ir); ou, ainda para expressar ações hipotéticas ou de conveniência - Գրած ըլլալու է - (deve ter escrito); e ainda para justificar a ação, determinando a finalidade: Կը վազեմ նիհարնալու համար (corro para emagrecer).

E 2º o que termina em լիք não forma tempos compostos. Se o nome ao qual se refere leva artigo, o verbo conterà o sentido de obrigação: Սորվելիք դասը (a lição para aprender). A desinência լիք serve, ainda, para formar substantivos derivados de verbos, que se empregam, em geral, para generalizar. Por exemplo խաղալիք (para brincar, brinquedo), ուտելիք (para comer, comida). É um tempo que não existe no português.

Há, ainda, as seguintes modalidades:

- **anômalos:** verbos que, além de irregular, têm conjugação complementada por radicais de dois verbos diferentes- um, para o tempo, Presente do Indicativo; outro, para o PretéritoPerfeito:

զալ (vir), կուգամ (venho), եկայ (vim),
Երթալ (ir), կ'երթամ (vou), գացի (fui),
ըլլամ (ser), կ'ըլլամ (sou), եղայ (fui);

- **defectivos:** verbos que não possuem outros tempos, além do presente e do imperfeito do indicativo e, nem se conjugam em todas as pessoas. São os seguintes, em armênio: կամ (haver, estar), գիտնալ (saber), ունիմ (tenho), կրնամ (posso)-կարենալ (poder).¹⁹ As conjugações de tempos inexistentes, nestes verbos, são repostos por outros que os complementam.

1. Կամ assemelhando-se com o sentido dos verbos Ըլլալ (ser, existir) e Գտնուիլ (encontrar-se); pode ser complementado nos outros tempos por estes mesmos verbos:

Indicativo

Presente

Կաս (estás), կայ (está, há), կանք (estamos), կաք (estais), կան (estão);

Imperfeito

Կայի (estava), կայիր (estavas), կար (estava), կայինք (estávamos), կայիք (estáveis), կային (estavam).

2. գիտնալ (saber)

Presente. գիտեմ (sei), գիտես (sabes), գիտե (sabe), գիտենք (sabemos), գիտեք (sabeis), գիտեն (sabem).

Imperfeito. գիտեի (sabia), գիտեիր (sabias), գիտեր (sabia), գիտեինք (sabíamos), գիտեիք (sabíeis), գիտեին (sabiam).

Os outros tempos podem ser conjugados com o verbo գիտնալ (saber).

Mais que perfeito: գիտցեր, participio passado - գիտցած, participio presente - գիտցող.

¹⁹ Abrahamian, S.G., Veridian, B. .A., Cosian, V. A., Armenian Language (em armênio) Erevan, 1966, p. 219 . Incluem os autores, entre os defectivos o verbo Em, que é conhecido como o presente do indicativo do verbo Ըլլալ.

Pretérito perfeito

գիտցայ, գիտցար, գիտցաւ, գիտցանք, գիտցաք, գիտցան.

Imperativo - singular գիտցիր, plural գիտցէք.

3. ունիմ (tenho)

Presente

Ունիմ (tenho), ունիս (tens), ունի (tem), ունինք (temos), ունիք (tendes), ունին (têm).

Imperfeito

ունէի (tinha), ունէիր (tinhas), ունէր (tinha), ունէինք (tinhamos), ունէիք (tinheis), ունէին (tinham).

Os outros tempos são complementados com o verbo wunenal

Mais que perfeito: ունեցեր; participio passado - ունեցած; participio presente - ունեցող.

Imperativo

Singular - ունեցիր; plural - ունեցէք.

4. կրնամ (posso)

Presente

Կրնամ (posso), կրնաս (podes), կրնայ (pode), կրնանք (podemos), կրնաք (podeis), կրնան (podem).

Imperfeito

Կրնայի (podia), կրնայիր (podias), կրնար (podia), կրնայինք (podíamos), կրնայք (podies), կրնային (podiam).

Mais que perfeito - կրցեր; Participio passado - կրցած; Participio presente - կրցող.

A conjugação é complementada pelo verbo կարենալ

Presente optativo

Կարենամ, կարենաս, կարենայ, կարենանք, կարենաք, կարենան.²⁰

Imperfeito

Կարենայի, կարենայիր, կարենար, կարենանք, կարենաք, կարենան.

Para os tempos que faltam para o verbo defectivo կրնամ e կարենալ pode ainda ser usada a forma կարող եմ (sou capaz), կարող ես (és capaz), կարող է (é capaz), etc.

- São conjugados somente na 3ª pessoa do singular :
- verbos que designam fenômenos atmosféricos
անձրեւել (chover), ձիւնել (nevar), փայլակել (trovejar), լուսնալ (alvorecer), սթգնել-սթգնալ (escurecer), գիշերել (anoitecer), etc.
- verbos que designam as vozes de animais:
բառաշել (mugir), գռալ (zurrar, ornejar), հաջել (latir), սլաւել (miar), etc.
- verbos que designam sons e ruídos de objetos ou materiais:
զնգալ (retinir, ressoar), ճաթիլ (estilhaçar-se), որոտալ (tronear, estrondear), etc.

Nota: os verbos acima elencados, quando usados metaforicamente, podem ser conjugados em todos os tempos.

- abundantes (biformes) : verbos que existem em vários tempos:
duplo modelo de conjugação: **իլ-ել**
Ապրիլ / ապրել (viver), խօսիլ / խօսել (falar), հանդիպիլ / հանդիպել (encontrar-se), փախչիլ / փախչել (fugir);

իլ-ալ

Երեւիլ / երեւալ (aparecer), Թուիլ / Թուալ (parecer)

²⁰ A forma կը կարենամ é encontrada raramente.

Ել-ալ

Իջնել/իջնալ (descer, abaixar-se), տեսնել/տեսնալ (ver).

2 - Irregulares

São os verbos que sofrem alteração na parte radical ou na desinência, ou em ambas, o que acontece no pretérito perfeito do Indicativo. Ex:

- no radical-ընել (fazer) - ըրի (fiz)
- na desinência - տեսնել (ver) - տեսայ (vi)
- em ambas as partes - իջնալ (cair) - ինկայ (caí)

Há poucos verbos irregulares no armênio moderno. Ainda, a irregularidade se nota somente nos verbos cujos tempos se formam com o radical do pretérito: o próprio pretérito, o imperativo e o particípio. E se dividem em dois grupos:

1° - incoativos: verbos que terminam em նալ, նել, նիլ, չիլ que têm conjugação própria.

2° - os verbos propriamente irregulares.

- a) Os verbos terminados em նալ tornam-se o paradigma: estes verbos formam o pretérito perfeito em ցայ e o singular do imperativo em ցիր
- b) Os verbos que terminam em աճալ: e anal. p. ex. բարկաճալ (aborrecer-se) e մօտենալ (aproximar-se) conservam a vogal ա e ե na conjugação.

Հասկնալ (entender)

Pretérito

Ես հասկցայ, դուն հասցար, ինք-ան հասկցաւ
Մենք հասկցանք, դուք հասկցաք, անոնք-իրենք հասկցան

Imperativo

Հասկցի՛ր - հասկցե՛ք

Participio

presente (activo) - հասկցող
Passado (passivo) - հասկցած հասկցեր
futuro - hasgnalwu - հասկնալիք

Բարկանալ (aborrecer-se)

Pretérito

Ես բարկացայ, դուն բարկացար, ան-ինք բարկացաւ,
մենք բարկացանք, դուք բարկացաք, անոնք-իրենք բարկացան

Imperativo բարկացի՛ր - բարկացե՛ք

Participio

presente (activo) - բարկացող
passado (passivo) - բարկացած, բարկացեր
futuro - բարկանալու - բանկանալիք

Մօտենալ (aproximar-se)

Pretérito

Ես մօտեցայ, դուն մօտեցար, ան-ինք մօտեցաւ
մենք մօտեցանք, դուք մօտեցաք, անոնք-իրենք մօտեցան:

Imperativo մօտեցի՛ր - մօտեցե՛ք

Particípio

presente (ativo) - մօտեցող

passado (passivo) - մօտեցած մօտեցեր

futuro - մօտենալու - մօտենալիք

Os demais tempos seguem o modelo da 1ª conjugação.

A irregularidade do verbo armênio se evidencia na conjugação do pretérito perfeito, do imperativo e dos participios. Nos verbos regulares obtém-se o pretérito perfeito acrescentando-se um c no radical do presente.

Verbos Propriamente Irregulares - ²¹

1ª conjugação

1 - Բանալ (abrir)

Pretérito: afirmativo

Ես բացի, Դուն բացիր, Ան-ինք բացաւ,
Մենք բացինք, Դուք բացիք, Անոնք-Իրենք բացին.

Imperativo: Բաց Բացէք - մի՛ բանար, մի՛ բանաք²²

Particípio: Presente (ativo) - բացող

Passado (passivo) - բացած, բացեր

Futuro - բանալու, բանալիք

2 - գալ (vir)

Ind. Presente:

Կու գամ, կու գաս, կու գայ, կու գանք, կու գաք, կու գան.

²¹ Tekeian, Harutium, Հայրենի-Սպաներէն բառարան, Akian gráfica editora, S.A., B. Aires.

²² Foram vistos como defectivos na p. 44.

Ind. Imperfeito:

կու գայի, կու գայիր, կու գար, կու գայինք, կու գայիք, կու գային.

Pretérito:

Ես Եկայ, Դուն եկար, Ան-ինք եկաւ, Մենք Եկանք, Դուք եկաք, Անոնք-իրենք Եկան.

Imperativo: Եկու՛ր - Եկէ՛ք - մի՛ գար, մի՛ գաք

Participio: *Presente (ativo)* - Եկող

Passado (passivo) - Եկած, Եկեր

futuro - գալու, գալիք

3 - Երթալ (ir)

Pretérito

Ես գացի, Դուն գացիր, Ան-ինք գնաց, Մենք գացինք, Դուք գացիք, Անոնք-իրենք գացին.

Imperativo:

Գնա՛ւ - Գացէ՛ք- մի՛ երթար, մի՛ երթաք

Participio: *Presente (ativo)* գացող

Passado (passivo) գացած, գացեր

Futuro - երթալու, երթալիք

4 - Իյնալ (cair)

Pretérito:

Ես Ինկայ, դուն ինկար, ան-ինք ինկաւ,
մենք ինկանք, դուք ինկաք, անոնք-իրենք ինկան.

Imperativo:

Ինկիր (ընկիր) - ինկէք (ընկեք) - սի՛ ինար, սի՛ ինաք

Participio: *Presente (ativo)* - **Ինկող**

Passado (passivo) - **ինկած, ինկեր**

Futuro - **իյնալու, իյնալիք**

5 - **լալ (chorar)**

Pretérito:

Էս լացի, դուն լացիր, ան-ինք լացաւ

Մենք լացինք, դուք լացիք, անոնք-իրենք լացին.

Imperativo:

Լաց - լացէք - սի՛ լար, սի՛ լաք

Participio: *Presente (ativo)* - **Լացող**

Passado (passivo) - **Լացած, լացեր.**

Futuro - **լալու, լալիք**

6 - **Տալ**

Pretérito:

Ես տուի, դուն տուիր, ան-ինք տուաւ

Մենք տուինք, դուք տուիք, անոնք տուին.

Imperativo:

Տուր - տուէք - սի՛ տար, սի՛ տաք

Participio: *Presente (ativo)*: **Տուող**

Passado (passivo): **Տուած, տուեր**

futuro - **Տալու, տալիք**

7 - Ծանշնալ (conhecer)

Pretérito: (em todos as pessoas), assim como no particípio presente e passado, o verbo ճանշնալ carrega Յց:

Ես ճանշնայ, դուն ճանշնար, ինք/նա ճանշնաւ,
մենք ճանշնանք, դուք ճանշնաք, անոնք/իրենք ճանշնան.

Imperativo:

Ծանշնի՛ր - ճանշնէ՛ք մի՛ ճանշնար, մի՛ ճանշնաք

Particípio: *Presente* - Ծանվցող

Passado - Ծանվցած

Futuro - Ծանշնալու, ճանշնալիք

8 - Մոռնալ (esquecer)

Pretérito:

Ես մոռնայ, դուն մոռնար, ինք/նա մոռնաւ
Մենք մոռնանք, դուք մոռնաք, իրենք/անոնք մոռնան

Imperativo:

Մոռնի՛ր, մոռնէ՛ք, մի՛ մոռնար, մի՛ մոռնաք

Particípio: *Presente* - Մոռցող

Passado - Մոռցած

Futuro - Մոռնալու, մոռնալիք

2ª conjugação

1-Բերել (trazer)

Pretérito:

Ես բերի, դուն բերիր, ան-ինք բերաւ
Մենք բերինք, Դուք բերիք, անոնք-իրենք բերին

Imperativo:

բնր, բերէք - մի՛ բերեր, մի՛ բերէք

Particípio:

Presente (ativo) - բերող

Passado (passivo) - բերած, բերեր

Futuro - բերելու, բերելիք

2 - Դնել (colocar, por)

Pretérito:

Ես դրի, դուն դրիր, ան-ինք դրաւ,

մենք դրինք, դուք դրիք, անոնք-ինքնք դրին.

Imperativo:

Դիր, Դրէք - մի՛ դներ մի՛ դէք

Particípio:

Presente (ativo): Դնող

Passado (passivo): Դրած, դրեր

Futuro - Դնելու, դնելիք

3 - Զարնել-bater

Pretérito:

Ես զարկի, դուն զարկիր, ան-ինք զարկաւ

Մենք զարկինք, դուք զարկիք, անոնք-իրենք զարկին.

Imperativo:

Զարկ, զարկէք- մի՛ զարներ, մի՛ զարնէք

Particípio:

Presente (ativo) - **Ջարկող**

Passado (passivo) - **Ջարկած, զարկեր**

Futuro - **Ջարնելու, զարնելիք**

4 - **Ընել** (fazer)

Pretérito:

Ես ըրի, դուն ըրիր, ան-ինք ըրաւ

Մենք ըրինք, դուք ըրիք, անոնք-իրենք ըրին.

Imperativo:

Ըրէ՛, ըրէ՛ք - սի՛ ըներ սի՛ ընէք

Particípio: *Presente (ativo)* - **ընող**

Passado (passivo) - **ըրած, ըրեր**

Futuro - **Ընելու, ընելիք**

5 - **Ըսել** (dizer)

Pretérito:

Ես ըսի, դուն ըսիր, ան-ինք ըսաւ,

Մենք ըսինք, Դուք ըսիք, վանոնք-իրենք ըսին.

Imperativo:

Ըսէ՛ - ըսէ՛ք - սի՛ ըսեր սի՛ ըսէք

Particípio: *Presente (ativo)* - **Ըսող**

Passado (passivo) - **ըսած, ըսեր**

Futuro - **Ըսելու, ըսելիք**

6 - Ուտել (comer)

Pretérito:

Ես կերայ, դուն կերար, ան-ինք կերաւ,

Մենք կերանք, դուք կերաք, անոնք-իրենք կերան.

Imperativo:

Կեր Կերէք - մի՛ ուտեր մի՛ ուտէք

Particípio: *Presente (ativo)* - Ուտող

Passado (passivo) - կերած

Futuro - Ուտելու, ուտելիք

7- Տեսնալ (ver)

Pretérito:

Ես տեսայ, դուն տեսար, ան-ինք տեսաւ,

Մենք տեսանք, դուք տեսաք, անոնք-իրենք տեսան.

Imperativo:

Տես, տեսէք - մի՛ տեսնար մի՛ տեսնաք

Particípio: *Presente (ativo)* - Տեսող

Passado (passivo) - Տեսած, տեսեր

Futuro - Տեսնելու, տեսնելիք

3ª conjugação

1-Նստիլ (sentar-se)

Pretérito:

Ես նստայ, դուն նստար, ան-ինք նստաւ

Մենք նստանք, դուք նստաք, անոնք-իրենք նստան.

Imperativo:

Նստէ՛, Նստեցէ՛ք - մի՛ նստիր մի՛ նստիք

Participio: *Presente (ativo)* - **Նստող**

Passado (passivo) - **Նստած, նստեր**

Futuro - **Նստելու, նստելիք**

Nota:- Conjugam-se, do mesmo modo, os verbos: **Պրծիլ** (escapar), **սկսիլ** (começar), **բրթիլ** (desprender-se, soltar).

2- **Տանիլ** (levar)

Pretérito:

Ես տարի, դուն տարիր, ան-ինք տարաւ,

Մենք տարինք, դուք տարիք, անոնք-իրենք տարին.

Imperativo:

Տար տարէ՛ք - մի՛ տանիր մի՛ տանիք

Participio: *Presente (ativo)* - **Տանող**

Passado (passivo) - **Տարած**

Futuro - **Տանելու, տանելիք**

3- **Անցնիլ** (passar, atravessar)

Pretérito:

Ես անցալ, դուն անցար, ինք/ան անցաւ,

Մենք անցանք, դուք անցաք, իրենք/անոնք անցան.

Imperativo:

Անցի՛ր, անցէ՛ք մի՛ անցնիր, մի՛ անցնի՛ք.

Particípio: *Presente* - աւնցող

Passado - աւնցած

Futuro - աւնցնելու, աւնցնելիք.

Observação:

1-Todos os outros tempos destes verbos são regulares.

2-A forma negativa do pretérito é identificada pela partícula չի diante de verbos que se iniciam por consoantes. Ex: Ես չի բացի (eu não abri), դուն չի բացիր, աւ-իւնք չի բացաւ, սենք չի բացինք, դուք չի բացիք, աւնոնք-իւնրենք չի բացին.

Quando os verbos se iniciam com vogais o չի se apresenta sob a forma de չ

3-A forma negativa dos particípios se adjetivam compondo com o verbo ըլլալ.

4- A partícula negativa մի, no armênio ocidental, caracteriza o imperativo, a ordem.²³ É a marca do imperativo-negativo.

²³ A partícula մի, não acentuada, corresponde, no armênio oriental, ao artigo indefinido. Por exemplo, մի բանաք = um exército (no armênio oriental).

VERBOS IRREGULARES
IMPERATIVO

Infinitivo	Afirmativo	Negativo
Անցնիլ (passar, atravessar)	անցիր, անցէք	մի՛ անցնիր, մի՛ անցնիք
Առնել (tomar, pegar)	ան, առէք	մի՛ առներ, մի՛ առնէք
Բանալ (abrir)	բաց-բացէք	մի՛ բանար, մի՛ բանաք
Բերել (trazer)	բեր-բերէք	մի՛ բերեր, մի՛ բերէք
Գալ (vir)	եկու՛ր-եկէ՛ք	մի՛ գար, մի՛ գաք
Գիտնալ (saber)	գիտցիր-գիտցէք	մի՛ գիտնար, մի՛ գիտնաք
Դառնալ (voltar, virar)	դարձիր-դարձէք	մի՛ դառնար, մի՛ դառնաք
Դնել (pôr)	դիր-դրէք	մի՛ դներ, մի՛ դնէք
Ելլել (sair, levantar-se, subir)	ելիր/ել-ելէք	մի՛ ելլեր, մի՛ ելլէք
Երթալ (ir)	գնա՛-գացէ՛ք	մի՛ երթար, մի՛ երթաք
Ընել (fazer)	ըրէ՛-ըրէ՛ք	մի՛ ըներ, մի՛ ընէք
Ըսել (dizer)	ըսէ՛-ըսէ՛ք	մի՛ ըսեր, մի՛ ըսէք
Լալ (chorar)	լաց՛-լացէ՛ք	մի՛ լար, մի՛ լաք
Կրնալ/կարենալ (poder, ser capaz)	կրցիր-կրցէք	մի՛ կարենար, մի՛ կարենաք
Հասկնալ (entender)	հասկցիր, հասկցէք	մի՛ հասկնար, մի՛ հասկնաք
Հասնիլ (chegar, alcançar)	հասիր, հասէք	մի՛ հասնիր, մի՛ հասնիք
Ծանչնալ (conhecer)	ճանչցիր, ճանչցէք	մի՛ ճանչնար, մի՛ ճանչնաք
Մոռնալ (esquecer)	մոռցիր-մոռցէք	մի՛ մոռնար, մի՛ մոռնաք
Մտնել (entrar)	մտիր-մտէք	մի՛ մտներ, մի՛ մտնէք
Նստիլ (sentar)	նստիր-նստեցէք	մի՛ նստիր, մի՛ նստիք
Ուտել (comer)	կեր-կերէք	մի՛ ուտեր, մի՛ ուտէք
Սկսիլ (começar)	սկսէ՛-սկսէ՛ք/ սկսեցէ՛ք	մի՛ սկսիր, մի՛ սկսիք
Տալ (dar)	տու՛ր-տուէ՛ք	մի՛ տար, մի՛ տաք
Տանիլ (levar)	տա՛ր-տարէ՛ք	մի՛ տանիր, մի՛ տանիք
Տեսնել (ver)	տես՛-տեսէ՛ք	մի՛ տեսնար, մի՛ տեսնաք

**Verbos irregulares
Pretérito Perfeito-afirmativo e negativo**

Անցնիլ-	Անցայ-անցար-անցաւ-անցանք-անցաք-անցան 2անցայ-չանցար-չանցաւ-չանցանք-չանցաք-չանցան
Առնել-	Առի-առիր-առաւ-առինք-առիք-առին 2առի-չառիր-չառաւ-չառինք-չառիք-չառին
Բանալ-	Բացի-բացիր-բացաւ-բացինք-բացիք-բացին 2բացի-չբացիր-չբացաւ-չբացինք-չբացիք-չբացին
Բերել-	Բերի-բերիր-բերաւ-բերինք-բերիք-բերին 2բերի-չբերիր-չբերաւ-չբերինք-չբերիք-չբերին
Գալ-	Եկայ-եկար-եկաւ-եկանք-եկաք-եկան 2եկայ-չեկար-չեկաւ-չեկանք-չեկաք-չեկան
Գիտնալ-	Գիտցայ-գիտցար-գիտցաւ-գիտցանք-գիտցաք-գիտցան 2գիտցայ-չգիտցար-չգիտցաւ-չգիտցանք-չգիտցաք-չգիտցան
Դառնալ-	Դարձայ-դարձար-դարձաւ-դարձանք-դարձաք-դարձան 2դարձայ-չդարձար-չդարձաւ-չդարձանք-չդարձաք-չդարձան
Դնել-	Դրի-դրիր-դրաւ-դրինք-դրիք-դրին 2դրի-չդրիր-չդրաւ-չդրինք-չդրիք-չդրին
Ելլել (ելլալ)-	Ելայ-ելար-ելաւ-ելանք-ելաք-ելան 2ելայ-չելար-չելաւ-չելանք-չելաք-չելան
Երթալ-	Գացի-գացիր-գնաց-գացինք-գացիք-գացին 2գացի-չգացիր-չգնաց-չգացինք-չգացիք-չգացին
Ընել-	Ըրի-ըրիր-ըրաւ-ըրինք-ըրիք-ըրին 2ըրի-չըրիր-չըրաւ-չըրինք-չըրիք-չըրին
Ըսել-	Ըսի-ըսիր-ըսաւ-ըսինք-ըսիք-ըսին 2ըսի-չըսիր-չըսաւ-չըսինք-չըսիք-չըսին
Լալ-	Լացի-լացիր-լացին-լացինք-լացիք-լացին 2լացի-չլացիր-չլացին-չլացինք-չլացիք-չլացին
Կրնալ ou կարեհալ	Կրցայ-կրցար-կրցաւ-կրցանք-կրցաք-կրցան 2կրցայ-չկրցար-չկրցաւ-չկրցանք-չկրցաք-չկրցան

Հասկնալ-	Հակցայ-հասկցար-հասկցաւ-հասկցանք-հասկցաք-հասկցան Չհասկցայ-չհասկցար-չհասկցաւ-չհասկցանք-չհասկցաք-չհասկցան
Հասնիլ-	Հասայ-հասար-հասաւ-հասանք-հասաք-հասան Չհասայ-չհասար-չհասաւ-չհասանք-չհասաք-չհասան
Ժանչնալ-	Ժանչցայ-ճանչցար-ճանչցաւ-ճանչցանք-ճանչցաք-ճանչցան Չճանչցայ-չճանչցար-չճանչցաւ-չճանչցանք-չճանչցաք-չճանչցան
Մոռնալ-	Մոռցայ-մոռցար-մոռցաւ-մոռցանք-մոռցաք-մոռցան Չմոռցայ-չմոռցար-չմոռցաւ-չմոռցանք-չմոռցաք-չմոռցան
Մտնել-	Մտայ-մտար-մտաւ-մտանք-մտաք-մտան Չմտայ-չտար-չմտաւ-չմտանք-չմտաք-չմտան*
Նստիլ-	Նստայ-նստար-նստաւ-նստանք-նստաք-նստան Չնստայ-չնստար-չնստաւ-չնստանք-չնստաք-չնստան*
Սկսիլ-	Սկսայ-սկսար-սկսաւ-սկսանք-սկսաք-սկսան Չսկսայ-չսկսար-չսկսաւ-չսկսանք-չսկսաք-չսկսան
Տալ-	Տուի-տուիր-տուաւ-տուինք-տուիք-տուին Չտուի-չտուիր-չտուաւ-չտուինք-չտուիք-չտուին
Տանիլ-	Տարի-տարիր-տարաւ-տարինք-տարիք-տարին Չտարի-չտարիր-չտարաւ-չտարինք-չտարիք-չտարին
Տեսնել-	Տեսայ-տեսար-տեսաւ-տեսանք-տեսաք-տեսան Չտեսայ-չտեսար-չտեսաւ-չտեսանք-չտեսաք-չտեսան

O verbo մտնելալ pode ser encontrado na página 62 e ուտել na página 69.

A- Os verbos terminados em նալ: ունենալ (ter) e գիտնալ (saber)

Presente

ունիմ, ունիս, ունի, ունինք, ունիք, ունին:

Imperfeito

ունէի, ունէիր, ունէր, ունէինք, ունէիք, ունէին:

Pretérito

ունեցայ, ունեցար, ունեցաւ, ունեցանք, ունեցաք, ունեցան:

Futuro

պիտի ունենամ, պիտի ունենաս, պիտի ունենայ,
պիտի ունենանք, պիտի ունենաք, պիտի ունենան:

Condicional

պիտի ունենայի, պիտի ունենայիր, պիտի ունենար,
պիտի ունենայինք, պիտի ունենայիք, պիտի ունենային:

Infinitivo simples

ունենալ (ter)

Infinitivo passado

ունեցած ըլլալ (ter tido)

Gerúndio

Ունենալով (tendo)

Particípio: *presente (ativo)* - ունեցող (o que tem)

passado (passivo) - ունեցած / ունեցեր (havido, tido)

Futuro - ունենալու, ունենալիք (para ter)

Observação: O verbo ունենալ tem uma segunda forma para o presente e o imperfeito indicativo, que segue a forma incoativa:

Բարութեամբ շատ բարեկամներ կ'ունենանք-կ'ունենայինք. (Com bondade conseguiremos/conseguiríamos [teremos, teríamos] muitos amigos).

Presente

կ'ունենամ, կ'ունենաս, կ'ունենայ,
կ'ունենանք, կ'ունենաք, կ'ունենան.

Imperfeito

կ'ունենայի, կ'ունենայիր, կ'ունենար
կ'ունենայինք, կ'ունենայիք, կ'ունենային.

Observação:

1. Assim como o presente e o imperfeito dos verbos ունենալ (ter) e գիտնալ (saber) é irregular e não leva a partícula կը:

Presente:

ես գիտեմ, դուն գիտես, ան-ինք գիտէ,
մենք գիտենք, դուք գիտէք, անոնք-ինրենք գիտեն

Imperfeito:

ես գիտէի, դուն գիտէիր, ան-ինք գիտէր,
Մենք գիտէինք, դուք գիտէիք, անոնք-իրենք գիտէին:

2-կարենալ (poder)

Presente:

ես կրնամ օս կը կարենամ
դուն կրնաս օս կը կարենաս

ան-ինք կրնայ օս կը կարենայ
մենք կրնանք օս կը կարենանք
դուք կրնաք օս կը կարենաք
անոնք-իրենք կրնան օս կը կարենան

Pretérito:

Ես կրցայ, դուն կրցար, ան-ինք կրցաւ
Մենք կրցանք, դուք կրցաք, անոնք-իրենք կրցան:

Imperativo:

կրցիր, կրցէք - մի՛ կրնար մի՛ կրնաք

Participio: *Presente* - կրցող

Passado - կրցած

Futuro - կարենալու

3- Os verbos, nos quais o Ն faz parte do radical, são regulares e se conjugam segundo o padrão da 1ª conjugação, exceto na 2ª pessoa do imperativo: Մնալ- (ficar, permanecer)= Imp: մնացիր, մնացէք

4- Nos verbos դառնալ, (virar, voltar, dar volta, converter-se, corromper-se)/ բառնալ (levantar, erguer-se) e seus derivados վերադառնալ (regressar) e Համբառնալ (ascender), o radical é դարձ (volta, regresso) e բարձ, (alto, excelso); portanto, na conjugação, o grupo ըձ substitui n:

Pretérito

դարձայ, դարձար, դարձաւ, դարձանք, դարձաք, դարձան, assim como համբարձայ, համբարձար.

Imperativo:

Դարձիր, դարձէք / բարձիր, բարձէք:

Participio: *presente (ativo)* - դարձող - համբարձող

Passado (passivo) - դարձած-դարձեր-համբարձած-համբարձեր

futuro - դարնալու, համբարնալու - դարնալիք, համբարնալիք

B - Os verbos que terminam em Նել:

São regulares aqueles nos quais o Ն, forma parte do radical. É o caso da maioria dos verbos com terminação Նել. Para os restantes, há dois modelos de conjugação: no pretérito, imperativo e participio.

1º modelo: Մտնել ou մտնալ (entrar)

2º modelo: Առնել (pegar)

Pretérito:

Մտայ, մտար, մտաւ, մտանք, մտաք, մտան,

Առի, առիր, առաւ, առինք, առիք, առին.

Imperativo:

մտի՛ր, մտէ՛ք

ա՛ռ, առէ՛ք

Participio: *Presente (ativo)* - մտնող, առնող

Passado (passivo) - մտած-մտէր, առած-արէր

Futuro - մտնելու, առնելու.

Observações:

1- Seguem, o primeiro modelo, os verbos e os compostos de infinitivo duplo:

գտնել ou **գտնալ** (encontrar, achar)

ելլել ou **ելլալ** (sair)

իջնել ou **իջնալ** (descer)

հեծնել ou **հեծնալ** (montar)

2- Seguem, o 2º modelo, os verbos-

խածնել-morder

Թքնել-cuspir

սազնել-beijar

C- Os verbos que terminam em **Նիլ** e **չիլ**

Os verbos nos quais o **ն** ou **չ** não fazem parte do radical seguem os exemplos abaixo:

1º modelo **Հասնիլ** (chegar, alcançar)

Մենք հասանք, **Դուք հասաք**, **Անոնք**, **Իրենք հասան**.

2º modelo **Փախչիլ**

Pretérito:

Ես փախայ, **Դուն փախար**, **Ան**, **Ինք փախաւ**,

Մենք փախանք, **Դուք փախաք**, **Անոնք**, **Իրենք փախան**.

Imperativo:

Sing. - **Հասի՛ր** **Փախի՛ր**

Plural - **Հասէ՛ք** **Փախէ՛ք**

Particípio: *presente* - Հասնող - Փախող

Passado - Հասած - Փախած

Հասեր - Փախեր

futuro - Հասնելու - Փախելու

Observações

1- Alguns verbos em հլ, têm também a forma negativa sem o չ na conjugação do verbo, por exemplo: չփախչիլ/չփախիլ (fugir), թռչիլ/չթռիլ (voar); դպչիլ/չդպիլ (tocar)

2- O verbo ւնիլ, abreviação de ծնանիլ (nascer), e o verbo սնիլ, abreviação de սնանիլ (alimentar-se), são exceções, pois têm o Ն no radical mas se conjugam como o modelo Հասնիլ, exceto no imperativo que é regular:

singular ԾՆի՛ր - plural ԾՆեցէ՛ք.

Regência Verbal

Os verbos abaixo elencados exigem o complemento:

Acusativo

Սիրել/ gostar - Կանչել /chamar- Ընել/ fazer - Հասկնալ-/entender

Dativo

Սպասել/ esperar - Խօսիլ/ falar (dativo) - Երթալ/ ir (acompanhado de հետ (dativo complemento de pessoa [c .p.]) Գալ/ vir (dativo c.p. com հետ) - Խաղալ/ brincar (dativo c.p. com hed) - Ընկերանալ/ acompanhar - Պէտք ունենալ/ ter necessidade, é preciso ter - Առնել/ tomar, pegar

Acusativo e Dativo (este como complemento pessoa)

Գրել/ escrever - Ըսել/ dizer - Բերել/ trazer - Գնել/ comprar - Տալ/ dar - Հարցնել/ perguntar

Acusativo e Ablativo (este como complemento pessoa)

Գնել/ comprar

Acusativo e Ablativo

Խնդրել/ pedir, rogar, implorar

Ablativo

Ախորժիլ/ gostar, agradar²⁴

Verbos que exigem complemento no dativo

Հանդիպիլ/ encontrar; հետեւիլ/ seguir; սպասել/ esperar; վնասել/ prejudicar, estragar; նայիլ/ olhar, խնայել/ cuidar, economizar, ter compaixão, não causar danos, perdoar; սիրել, amar, gostar; իշխել/ dominar; յաղթել/ vencer; օգնել/ ajudar; ծառայել/ servir; կարօտիլ/ sentir saudade, sentir falta; նախանձիլ/ invejar; նմանիլ/ parecer.

²⁴ Feydit, op.cit. p. 168

Chaké Ekizian.

Verbos que exigem complemento no acusativo: **հասկնալ** / entender;
Սիրել/gostar, amar; **կանչել**/chamar; **ընել**/ fazer.

Adjetivos

“Os adjetivos epítetos colocam-se diante do nome que determinam. O adjetivo é invariável, tanto como epíteto quanto atributo.”²⁵ Ex: **հարուստ մարդ** (homem rico), **մարդը հարուստ է** (o homem é rico).

Os adjetivos se localizam conforme sua função sintática: quando é adjunto adnominal vem antes do substantivo. Por exemplo: **գեղեցիկ տուն** (bela casa); e quando predicativo do sujeito, localiza-se antes do verbo: **տունը գեղեցիկ է** (a casa é bela). Normalmente, são indeclináveis: **քաջ զինուոր** (um bravo soldado), exceto, quando tornam-se substantivados: **հարուստին դրամը շատ է** (o dinheiro do rico é muito). No entanto, tendo-se a intenção de evidenciá-lo, pode seguir o nome: **Շիշ մը լեցուն խմեց** (tomou uma garrafa cheia); **մէկ ժամ ամբողջ սպասեցի** (esperei uma hora inteira).

Ordem dos adjetivos

Quando há uma série de adjetivos, posicionam-se nesta seqüência: possessivos, interrogativos, demonstrativo, indefinidos, numerais, participios e qualificativos: - **Զեր միւ երկու կարմիր եւ կապոյտ գլխարկները կը նախընտրեմ** (Prefiro vossos dois outros chapéus vermelho e azul)

- **Ո՞ր միւ երկու կարմիր եւ կապոյտ գլխարկները:** (Quais dois outros chapéus vermelho e azul?)

No entanto, quando o adjetivo qualificativo tem um complemento será localizado diante dos adjetivos determinativos e o qualificativo será precedido de seu complemento - **Աղքատ մարդուն համար այս օգտակար կենդանիէն զատ ուրիշ մը կը ճանչնա՞ք:** (Que outro animal conheceis tão útil ao homem pobre?)

Assim, também, o participio, munido de um complemento, se localiza diante dos adjetivos determinativos:

Մեզի եկող այս երեք տիկիները կը ճանչնա՞ք: (Conheceis-vos estas três senhoras que vieram a nós?)

²⁵ Feydit, op.cit. p. 21.

Adjetivo qualificativo

Quando o adjetivo qualificativo torna-se substantivado, ele se declina seguindo a primeira declinação do nome-

Աղքատին կեանքը տխուր է: a vida do pobre é triste.

Segundo Feydit, “existe também, em armênio como em francês, uma graduação baseada no grau de “intimidade” da qualidade designada pelo adjetivo com o conceito dado pelo nome. Pode-se assim, de maneira simples, classificar os adjetivos da seguinte maneira:”²⁶

1º os adjetivos que marcam uma qualidade específica e pertinente:

Փայլուն ոսկի (ouro brilhante)

2º os adjetivos indicando uma qualidade intrínseca e permanente:

Կարմիր տուն (casa vermelha)

3º os adjetivos que indicam uma qualidade adquirida ou passageira e a estes vem agregar-se o particípio passado: **Հիանդացած նիհար մարդ** (homem magro doente)

4º os adjetivos marcando uma qualidade extrínseca, adjetivo de constatação ou de julgamento: **Աղուող տուն մը** (uma bela casa).

Em geral, na língua armênia, os adjetivos se posicionam antes do nome, o mais próximo do nome; isto significa que os últimos da série serão aqueles que contêm uma qualidade mais proximamente ligada ao conceito do nome:

Բարձրորակ կարմիր գինի-vinho tinto de alta qualidade

Բարձրահասակ ծեր մարդ մը-um velho homem alto

Mas a grande maioria dos adjetivos são derivados, e são conhecidos pelos seguintes prefixos e sufixos, acrescentados a um substantivo:²⁷

²⁶ Op. cit, p. 346.

²⁷ Gulian, op. cit. p. 42

- a) **ան** յոյս, անյոյս (esperança, desesperado)
ապ երջանկություն, ապերջանիկ (felicidade, infeliz)
տ գեղ, տգեղ (beleza, feio)
չ գոյություն, չգոյ (existência, inexistente)
տժ գոյն, տժգոյն (cor, pálido, a)
դժ բաղդ, դժբաղդ (sorte-fortuna, infortunado-infeliz)
- b) **ական** հայր հայրական (pai, paterno, paternal)
ակար վնաս վնասակար (prejuízo, dano, nocivo)
ային ցամաք ցամաքային (seco(a), árido(a), continente, continental)
աւոր հռչակ հռչակաւոր (fama, reputação, famoso, célebre)
եան արեւել արեւելեան (brilhar, aparecer o sol, oriente, nascente)
ալի շնորհ շնորհալի (dom, favor, graça, gentileza)
ելի վստահ վստահելի (seguro, convicto, fiel, firme, confiável)
ոտ ժանգ ժանգոտ (veneno, elemento contagioso, oxidado(a), enferrujado (a))
ուտ աւազ աւազուտ (areia, arenoso)
էայ ադամանդ ադամանդէայ (diamante, diamantino)
եղ համ համեղ (gosto, sabor, delicioso (a))
եղէն բուրդ բրդեղէն (lã, de lã)
աւետ ծաղկա ծաղկաւետ (flor, florido)
ուն իմաստ իմաստուն (sabedoria, ciência, inteligência, sábio, filósofo, cientista, inteligente).

Adjetivos que indicam procedências nacionais são formados pela adição de **ական**

սպանական = espanhol (a)

ֆրանսական = francês (a)

գերմանական = alemão (ã)

անգլիական = inglês (a)

Adjetivos denotando idiomas terminam com երէն ou արէն

Հայերէն քերականութիւն = Gramática armênia

Թրքերէն գրականութիւն = Literatura turca

Անգլերէն լեզու = Língua inglesa

Յունարէն ոտանաւոր մը = Um poema grego

Observações: ²⁸

1 - As palavras abstratas são formadas pelo adjetivo acrescido de ութիւն:

Կոշր (cego) կուրութիւն (cegueira)²⁹

տխուր (triste) տխրութիւն (tristeza)

2 - Há diversos adjetivos que pedem seu complemento em dativo, ablativo ou instrumental

Ան արժանի է վարձատրութեան: Ele é digno de recompensa.

Զին օգտակար է մարդուն: O cavalo é útil ao homem.

Շատերը դժգոհ են իրենց վիճակէն: Muitos estão insatisfeitos com sua condição.

Ան գուրկ է ապրուստէ: Ele está privado de meios para sobreviver.

Կողովը լեցուն է ծաղիկներով: O cesto está cheio de flores.

Ճոխ ոսկիով եւ արծաթով: Abundante em ouro e prata.

Graus do Adjetivo:

*Comparativo de Superioridade*³⁰

a - Forma-se o comparativo de superioridade precedendo o adjetivo pelo advérbio աւելի.

²⁸ Op. cit. p. 44

²⁹ Op. cit. p. 15: “Quando uma sílaba é acrescida à uma palavra terminada em consoante, a vogal da última sílaba é sempre mudada ou suprida”.

³⁰ Feydit, op. cit. p. 205-209

Nota: na língua clássica, existiu um grau intensivo formado pelo sufixo ազոյն e que se empregava como comparativo, ou como superlativo. Atualmente, é somente empregado como intensivo: մեծազոյն (grandeza), ծայրազոյն (extremos).

Se o termo de comparação for um substantivo, ou um pronome, poderá ser aplicado nas seguintes formas:

1ª como ablativo (forma corrente): Պետրոս ինձմէ (աւելի) մեծ է. (literalmente Pedro de mim maior é) Seguindo esta maneira, o termo de comparação é colocado antes do advérbio աւելի: neste caso, o complemento de comparação é notadamente e diretamente o complemento do comparativo, isto é, o complemento de origem da comparação, o que justifica o emprêgo do ablativo - Pedro é maior tendo como referência de comparação o eu.

2ª como acusativo precedido de բան: Պետրոս աւելի մեծ է բան էս. - aqui o complemento de comparação aparece como um complemento de medida, o que é reforçado pela palavra բան; este complemento de medida é seguido pelo acusativo: Pedro é maior do que eu.

3ª como nominativo precedido de բան թէ: Պետրոս աւելի մեծ է բան թէ էս. - neste caso, há duas preposições distintas (das quais uma é elíptica), e estas duas preposições são semelhantes, isto é, o segundo termo de comparação deve ter o mesmo desempenho que o primeiro, exemplo: Pedro (suj.) é maior do que eu (suj.).

Temos visto que o nominativo serve para expressar as funções de sujeito e de atributo do sujeito. O caso nominativo foi assim chamado porque também pode ter como regra nomear de quem falamos sem considerações ou relações de sintaxe, isto é, de função. Assim, sem função, ou como caso livre que se deve considerar o nominativo após Բան թէ.

Segue-se que, se o termo de comparação é um adjetivo não substantivado, um advérbio³¹, uma preposição, um nome, ou um pronome já declinado, só poderemos usar a 3ª possibilidade citada ante-

³¹ Exceto alguns de lugar ou tempo que são declináveis.

riormente. Em efeito, o nome indeclinável não poderá vir como ablativo; ao mesmo tempo uma palavra que, por sua relação com o verbo, já está declinada, não se fará, novamente. Assim, somente em duas propostas distintas que se poderá atribuir o complemento de comparação independente do comparativo:

Աւելի խելացի քան թէ աշխատասէր:

- Ele é mais inteligente do que trabalhador

Աւելի լաւ է ուշ քան թէ բնաւ:

- É melhor tarde do que nunca.

Լաւագոյն էր պտտելիք քան թէ այսպէս աշխատելիք:

- Seria melhor que passeasses do que trabalhasses assim.

Աւելի կը մտահոգուիմ իրմով քան թէ ինձմով:

e também: **Ինձմէ աւելի իրմով կը մտահոգուիմ:**

Preocupo - me mais por ele do que por mim.

Ծխախոտը աւելի սուղ է հոս քան թէ Ռիոյի մէջ:

- O tabaco é mais caro aqui do que no Rio.

Contudo, assim como a função do sujeito, a do objeto direto pode se anular, mantendo-se apenas como função de complemento do comparativo, que será expresso como ablativo:

- **Պօղոսը Պետրոսէն աւելի շատ կը գնահատեմ:**

Estimo muito mais o Paulo do que o Pedro.

b - Na conversação coloquial se emprega comumente o positivo simples ao invés do comparativo; a idéia de comparação é considerada

suficiente quando indicada pelo fato de que o termo de comparação está em ablativo ou precedido de **քան** ou de **քան թէ** ³²:

- **Քեզմէ մեծ է:** É maior que você.

c - Omite-se seguidamente a palavra **թէ**. Mas deveria ser empregada quando o complemento de comparação é um nome declinado, uma palavra invariável ou uma preposição:

Լաւ է ոչ քան երբէք:

Melhor tarde do que nunca.

d - O advérbio **աւելի** marca um grau e não uma quantidade: **աւելի ուշ** (mais tarde)

Para indicar a quantidade é necessário fazê-lo seguir-se por **շատ**:

Քեզմէ աւելի շատ կը վաստկի: (Ele ganha mais do que você)

e - Coloca-se a quantidade que expressa a diferença entre os dois termos de comparação no acusativo indeterminado (acusativo de medida)³³

- **Քեզմէ տասը սանթիմետր բարձր եմ:**

Sou mais alto que você dez centímetros.

- **Ինձմէ երեք տարի մեծ է:**

Ele tem três anos a mais do que eu

f - A porcentagem pode ser definida pelo dativo e pelo ablativo: **հարիւրին** ou **հարիւրէն հինգը** = 5%, ou pela preposição **առ**, em ordem invertida: **տասը առ հարիւր** - dez por cento.

³² Destacamos que as preposições regentes do ablativo se classificam em duas categorias: a - aquelas que dão idéia de distanciamento ou de origem: **քացի** (à parte), **զատ** (separado), **հեռու** (distanciamento), **ի վեր, սկսեալ** (origem)

³³ O caso de complemento de medida é o acusativo.

*Comparativo de igualdad*³⁴

O comparativo de igualdad se obtém fazendo seguir o termo de comparação colocado no dativo (estando em caso de igualdad e semelhança) da palavra =a1 = medida³⁵, depois do qual segue imediatamente o positivo do adjetivo:

- **Քեզի չափ հասակրելի է:**

É tão simpático quanto você. (Literalmente: Ele é simpático na mesma medida que você.)

O comparativo de igualdad pode também se formar com as seguintes advérbios correlativos:

Նոյնչափ որչափ (tanto, tão ... quanto)³⁶

նոյնքան որքան - (tanto, tão quanto)

այնքան որքան - (tanto, tão ... quanto)

E o termo de comparação mantém-se no nominativo:

- **Նոյնչափ աշխատասէր է որչափ դուն:**

É tão trabalhador quanto você.

Os comparativos proporcionais:

Որչափ ... այնչափ օս որքան ... այնքան

- **Որչափ կանուխ այնքան լաւ:**

Quanto mais cedo melhor.

Compomos os comparativos proporcionais da seguinte maneira:

³⁴ Feydit, op. cit, p. 241-242.

³⁵ que fica no acusativo como complemento de medida.

³⁶ **զորչափ** é a forma correta mas o **զ** está em desuso.

որչափ շատ...այնքան քիչ (quanto mais, tanto menos) ou որքան քիչ ...այնքան շատ (quanto menos, tanto mais). Suprimimos o շատ quando այնչափ ou որչափ determinam um adjetivo ou um advérbio ³⁷

- Որչափ շատ կը ստանայ, այնչափ քիչ կու տայ:

Quanto mais ele recebe, menos dá.

- Որչափ քիչ խօսիս, այնքան լաւ:

Quanto menos falas, melhor.

O comparativo de inferioridade forma-se precedendo o positivo do adjetivo pelo advérbio նուազ (menos) e o termo de comparação em ablativo:

- Քեզմէ նուազ հարուստ է:

É menos rico do que você.

As regras referentes ao termo de comparação são as mesmas que às do comparativo de superioridade. Em geral, substituímos o comparativo de inferioridade pela forma negativa do comparativo de igualdade:

- Քեզի չափ մեծ չէ:

Não é tão grande quanto você.

Superlativo³⁸: absoluto e relativo

1- *O superlativo absoluto* forma-se antepondo ao adjetivo um advérbio de intensidade: շատ (muito), խիստ (severo), չափազանց (demais):

³⁷ Cf. ingles *much ou many* depois de *too, so*.

³⁸ Feydit, op. cit, pg. 232.

Շատ մեծ (muito grande); Սուկալի խիստ է (é terrivelmente severo);
Չափազանց ազնիւ էք (sois gentil demais; demasiadamente gentil).

2 - O superlativo relativo de:

2 -1 Superioridade pode ser formado de duas maneiras:

- a) prefixando os adjetivos monossilábicos com a partícula **ամէն**³⁹.
Se a inicial do adjetivo é uma consoante, é preciso intercalar com a vogal **ա**, de ligação, por exemplo: **Բարձր** (alto) **Ամենաբարձր** (o mais alto)

Se o adjetivo é colocado, substantivando, sempre haverá a possibilidade de juntar-lhe o artigo que se manifesta junto ao nome:

- **Ամենաբարձր լեռը:** A mais alta montanha.
- **Լեռներէն ամենաբարձրը:** A mais alta das montanhas.
- **Ամենալաւ բարեկամը:** O melhor amigo.
- **Բարեկամներէն ամենալաւը:** O melhor dos amigos.

- b) em lugar de prefixar com a palavra **ամէն**, em alguns casos, devemos preceder o adjetivo com o ablativo de **ամէն**: **Ամէնէն խելացի աշակերտն է:** É o aluno mais inteligente.

2-2 *inferioridade* é formado pela colocação, diante do adjetivo, do advérbio composto **ամենանուազ** ou **ամենաքիչ**:

- **Ամենանուազ աշխատատէրը Ժիրայրն է:**

O menos trabalhador é o Jirair

- **Ամենաքիչ հաւատապահը դուն ես:**

O menos crédulo é você

³⁹ Tekeiam op.cit. p. 19: **ամէն**: prefixo que indica totalidade, plenitude, perfeição, forma do superlativo relativamente adj. todo.

Preposições

No armênio, as preposições obedecem uma classificação de acordo com a estrutura:

- aquelas palavras que funcionam sempre como preposição são invariáveis e conhecidas como *essenciais*;⁴⁰

սոսանց - sem

բացի - exceto, salvo

իբրևի - como

դէմ - contra

դէպի - em direção, rumo à, para

են - atrás

ի վեր - desde, a partir de

համար - para, por

հանդէպ - para com, diante de, frente a

հետ - junto, com

յետոյ - após, depois

միջեւ - entre

որպէս - como, tal

պէս - como

փոխանակ - em vez de, em troca de.

- Há, ainda, aquelas conhecidas como *acidentais*, emprestadas de diferentes classes gramaticais (advérbio, adjetivo, substantivo) que funcionam, também como preposição:

ստեղծ - tempo (subst.), no momento, durante (prep.)

դուրս - fora (subst.), fora de, exceto (prep.)

⁴⁰ Keruzian, Y. O. “*Gramática Básica da Língua Armênia*”, publicação interna, p. 109.

զաւո - separado (adj.), fora de, ademais (prep.)

իմչպէս - tal como (adv.), como (prep.)

հակառակ - contrário, oposto (adv.), contra, apesar de, não obstante (prep.)

համաձայն - conforme (adj.), conforme, de acordo (prep.)

միջոց - espaço, meio (subst.) deriva para o dativo = **միջոցին** - durante e deriva para o instrumental **միջոցով**-mediante, através de, por meio de (prep.)

քով - perto (adv), perto de (prep.)

Preposições que se antepõe ao:

1 - acusativo:

Դէպի (em direção à); **մինչեւ** (até); **Իբր, իբրև** (como, tal como);

2 - genitivo:

Ի հեճուկս (adv. a despeito)

3 - dativo:

Առանց (sem); **Ըստ** (conforme); **Փոխանակ** (em lugar de, ao invés de)

4 - ablativo e com pronomes pessoais

Բացի (exceto, com exceção de)

Posposições:

1- acusativo

Ի վար (até embaixo, descendo ao longo, adv. abaixo); **Ի վեր** (até em cima, subindo ao longo);

2- genitivo

Դէմ (contra); **Դիմաց** (em face de, diante); **Տեղ** (no lugar de); **Տակ** (abaixo, debaixo); **Վրայ** (sobre); **Առջեւ** (diante de, frente a, adiante);

Ետև (atrás de, detrás); **Քով** (perto de, ao lado de); **Ծուրջ** (ao redor de, em torno de); **Մէջ** (dentro); **Մէջտեղ** (no centro, entre); **Միջև** (entre); **Մէջէն** (de dentro, do interior);

3 - dativo

Առանց (sem); **Մօտ** (perto); **Համար** (para); **Հետ** (junto à, com); **Պէս** (como); **Ընդառաջ** (ao encontro de, diante de); **Նկատմամբ** (com respeito à); **Փոխարէն** (em troca de); **Համեմատ** (de acordo); **Համաձայն** (de acordo com); **Հանդէպ** (para com, diante de); **Վերաբերեալ** (relativo à); **Բաղդատմամբ** (em comparação); **Պէս** (como);

4 - ablativo

Ներս (dentro de); **Դուրս** (fora de); **Ասդիմ** (deste lado); **Անդիմ** (daquele lado); **Վեր** (por cima de); **Վար** (abaixo de); **Զատ** (à parte, exceto); **Հեռու** (longe de); **Առաջ** (antes); **Վերջ (ը) Ետք (ը), յետոյ**, (depois, após,); **Ի վեր** (desde); **Սկսեալ** (a partir de);

5 - instrumental

Միասին (junto com); **Հանդերձ** (contudo, apesar de)

(Pós ou pré posicionadas em relação ao nome)

1- dativo

Նման (semelhante) e **հակառակ** (ao contrário, apesar de)

Numerais:

Cardinais	Ordinais
1 - մէկ	1 - Ին առաջին
2 - երկու	2 - ըդ երկրորդ
3 - երեք	3 - ըդ երրորդ
4 - չորս	4 - ըդ չորրորդ
5 - հինգ	5 - ըդ հինգերորդ
6 - վեց	6- ըդ վեցերորդ
7 - եօթը	7 - ըդ եօթներորդ
8 - ութը	8 - ըդ ութներորդ
9 - ինը	9 - ըդ իններորդ
10 - տասը	10 - ըդ տասներորդ
11 - տասնըմէկ	11 - ըդ տասնըմէկերորդ
12 - տասներկու	12 - ըդ տասնըրկուերորդ
13 - տասներեք	13 - ըդ տասնըրեքերորդ
14 - տասնչորս	14 - ըդ տասնըչորսերորդ
15 - տասնհինգ	15 - ըդ տասնըհինգերորդ
16 - տանըվեց	16 - ըդ տասնըվեցերորդ
17 - տանըեօթը	17 - ըդ տասնըեօթներորդ
18 - տանըութը	18 - ըդ տասնըութներորդ
19 - տանըինը	19 - ըդ տասնըիններորդ
20 - քսանը	20 - ըդ քսաներորդ
21 - քսանըմէկ	21 - ըդ քսանըմէկերորդ
30 - երեսուն	30 - ըդ երեսուներորդ
40 - քառասուն	40 - ըդ քառասուներորդ
50 - յիսուն	50 - ըդ յիսուներորդ
60 - վաթսուն	60 - ըդ վաթսուներորդ
70 - եօթանասուն	70 - ըդ եօթանասուներորդ
80 - ութսուն	80 - ըդ ութսուներորդ
90 - Իննիսուն	90 - ըդ Իննիսուներորդ

As dezenas seguintes são construídas da mesma maneira, ou seja, agregando-se as dezenas às unidades, por exemplo: քսանըմէկ, երեսունըչորս.⁴¹

100 Հարիւր	100 - րդ Հարիւրերորդ
200 երկու հարիւր	200 - րդ երկու հարիւրերորդ
1000 հազար	1000 - րդ հազարերորդ
1.000.000 միլիոն	1.000.000 - րդ միլիոներորդ
1.000.000.000 միլիառ ou պիլիոն	1.000.000.000 - րդ միլիառերորդ ou պիլիոներորդ

Duplicativo

Duplo, dobro	Երկապատիկ
Triplo	Եռապատիկ
Quádruplo	Քառապատիկ
Quíntuplo	Հնգապատիկ
Sêxtuplo	Վեցապատիկ
Sétuplo	Եօթնապատիկ
Óctuplo	Ութապատիկ
Nôduplo	Իննապատիկ
Décuplo	Տասնապատիկ
Cêntuplo	Հարիւրապատիկ
Múltiplo	Բազմապատիկ

⁴¹ Gulian, op. cit. p.34 : apresenta-se outra forma: տասնեւերեք, քսանեւմէկ, երեսունեւչորս

Fracionário

Metade, meio	Կէս
um terço	Մէկ երրորդ
Um quarto	Մէկ չորրորդ
Um quinto	Մէկ հինգերորդ
Um décimo	Մէկ տասներորդ
Um centésimo	Մէկ հարիւրերորդ
Um milésimo	Մէկ հազարերորդ

Advérbio

“Palavra que realça o sentido do verbo, do adjetivo e de si próprio, exprimindo uma circunstância.

- Em relação ao verbo:

Եղբայրս վաղը պիտի գայ:

Meu irmão chegará amanhã.

- Em relação ao adjetivo:

Իմ մորեղբայրս շատ բարձր է:

Meu tio é muito alto.

- Em relação ao próprio advérbio:

Իրենք հիանալիորեն կը կատարեն իրենց պարտականությունները:

Eles cumprem maravilhosamente seus deveres.

A formação e a classificação dos advérbios são, em geral, semelhantes à da língua portuguesa, mantidas as especificidades. A mesma orientação é válida para as locuções adverbiais.”⁴²

Classificam-se os advérbios de acordo com as circunstâncias que indicam:

- de afirmação: այո (sim), անշուշտ (certo, certamente, óbvio), իրապես (realmente) անտարակուսելիորեն (indubitavelmente), etc.
- de negação: ոչ (não), երբեք/բնաւ (jamais/nunca/de jeito nenhum), ամենեւից (totalmente, de toda maneira, nunca)
- de dúvida: եթէ (se, por acaso, por ventura), թերեւ/գուցէ (talvez), հաւանօրեն / հաւանաբար (provavelmente).
- de quantidade: շատ (muito), քիչ (pouco), քիչ քիչ (aos poucos, pouco a pouco), բաւական (bastante, suficiente) աւելի (mais), դեռ (ain-

⁴² Keruzian, Y. O., ‘Gramática Básica do Armênio Moderno’ (circulação interna), p. 105.

da), չափազանց, չափազանցօրէն (demais, demasiado), նուազ (menos), հազիւ (apenas), գրեթէ (quase), այնքան/այնչափ (tanto/tão), այսչափ (tanto), որքան/որչափ (quanto/quão), միայն (apenas).

- advérbios de tempo: երէկ (ontem), այսօր (hoje), վաղը (amanhã), առջի օր (anteontem), վաղը չէ միւս օր (depois de amanhã), հիմա (agora), շուտ (logo), անմիջապէս (imediatamente), Կանուխ (cedo), ուշ (tarde), առաջ (antes), երբեմն (às vezes, de vez em quando, em outro tempo, outrora), անցեալին (outrora), անցեալ (anterior, passado), շուտով (breve, brevemente, logo), վերջը (depois), յետոյ (após), միշտ (sempre), աճապարանքով (com pressa, depressa, logo), վերջապէս (finalmente, afinal), բնաւ/երբեք (nunca, jamais), մօտեր (ս,դ,ը) (imediações[minhas/ meus, tuas/teus, dele/seu, nosso, vosso, deles/seus]), յաճախ/ յաճախակի (freqüentemente), այժմ/ agora, առայժմ/por enquanto, etc.
- de lugar: հիւ (aqui,cá), այստեղ (neste lugar), հոն (lá, ali), այնտեղ (naquele lugar, lá), այդտեղ (ali), վարը/ցած (embaixo, abaixo), տակ/ցած (debaixo), վերը (encima), դուրս (fora), ներս (dentro), մէջ (dentro), հեռու (longe), ասդին, այս կողմը (aquém), անդին/ այն կողմը (além), առաջ (adiante), ետ/ ետեւ/ ետին (atrás), միասին (junto), ընդմէջէն (através), առջեւ (defronte), etc.

Os advérbios de quantidade de tempo e de lugar podem ser declinados, assumir o artigo e substantivar-se. ⁴³

Os advérbios de modo formam-se ao agregar um dos sufixos que o seguem, ao adjetivo primitivo acontecendo a ligação pela partícula a, se assim exigir a eufonia.

- Պէս-

Ընդհանուր+ս+պէս=ընդհանուրապէս/ընդհարապէս (geralmente), մասնա-ւոր+ս+պէս=մասնաւորապէս (especialmente, particularmen-

⁴³ Tekeian, op. cit. p. LXIV.

te), **յատուկ+ա+պէս=հատկապէս** (regularmente), **պարզ+ա+պէս=պարզապէս** (simplesmente), etc.

- **Բար**

Սովորաբար (comumente, geralmente, habitualmente), **հայրաբար** (paternalmente), **հերոսաբար** (heroicamente), **քաջաբար** (corajosamente), **Եղբայրաբար** (fraternamente), **շարունակաբար** (continuamente), etc.

- **Օրէն-**

Յստակօրէն (claramente), **անկերծօրէն** (sinceramente), **ջերմօրէն** (calorosamente), **դանձօրէն** (amargamente, duramente) **բառացիօրէն** (literalmente), etc.

- **Ակի-**

յանկաձակի (repentinamente, acidentalmente), **ուղղակի** (diretamente), **կողմակի** (lateralmente), **յաճախակի** (amiúde, frequentemente), etc.

- **Գին-**

Սրտագին (cordialmente, de todo coração), **ջերմագին** (calorosamente), etc.

- **Ովի-**

Մտովի (mentalmente), **շտապովի** (apressadamente)

- **Ովին-**

Ամբողջովին (totalmente), **բոլորովին** (inteiramente), **լիովին** (plenamente), **հիմնովին** (fundamentalmente), **տանովին** (familiarmente, com toda família), **խմբովին** (grupalmente), etc.

*Locução adverbial*⁴⁴

Pode ser formada com uma só palavra básica (alterada por declinação ou sufixo) ou em conjunto de palavras, com o mesmo valor de um advérbio. Em seguida, algumas das locuções adverbiais mais comuns:

Հեռուէն- (de longe)	Յերեկ- (tarde) Յերեկին (à tarde)	Աճապարանքով- (às pressas, apressadamente)
Մօտէն- (de, por perto)	գիշերը (à noite), կէսօրին- (ao meio dia)	Շուտով- (depressa, apressadamente)
Վերէն- (de cima)	Դեպի աջ- (à direita)	Որքան շուտ- (quanto antes)
Ներսէն- (de dentro, por dentro)	Դեպի ձախ- (à esquerda)	Սիրտով/արտով- (com amor)
Դուրսէն- (de fora, por fora)	Դեպի ներս- (para dentro)	Հաճոյքով- (com prazer)
Վերը- (em cima)	Դեպի դուրս- (para fora)	Պարապի- (em vão)
Վարը- (embaixo)	Դեպի ո՞ր- (para onde)	Կամքէ անկախ independente da vontade
Մէջտեղը -no meio	Հակառակ ձեռով- ao contrário	Դէպքով- por acaso
Դէմ-դիմաց (frente a frente)	Երես-երեսի (cara a cara)	Ուս-ուսի (ombro a ombro)

⁴⁴ Keruzian. op. cit.

Քայլ-առ-քայլ (passo a passo)	Կաթիլ-առ-կաթիլ (gota a gota)	Ոչ մէկ ձեւով, ոչ մէկ կերպով (de forma alguma, de modo nenhum)
Օրուան մէջ- (de dia)	Առտուան- (de manhã)	Ամգամ մը- (uma vez)
Ատեն ատեն, երբեմն երբեմն (de vez em quando)	Առիթով մը- (em certa ocasião)	Մէկ անգամէն (de uma vez)
Մէկ օրէն միւսը- (de um dia para outro)	Մէկ վայրկեանէն միւսը- (de um momento para outro)	Վաղը առտու- (amanhã de manhã)
Վաղը չէ միւս օր- (depois de amanhã)	Մինչ այդ- (no entanto)	Այլեւս երբեք- (nunca mais)

Conjunção

Na língua armênia, a conjunção tem função equivalente ao uso no português, ou seja, une dois termos e até duas orações. **Հաց էլ կաթ** (pão e leite); **Մանուկը հացը կ'ուտէ էլ կը կաթըրկաթը խմէ:** (a criança come o pão e bebe o leite); **Կրնամ խմել, բայց ծառաւ չեմ:** (posso beber, mas não tenho sede.)

Classificação⁴⁵

Coordenativas: unem dois termos ou duas orações independentes.

Հաց էլ պանիր: (pão e queijo) **Հացը ուտելու համար է, իսկ գինին, խմելու:** (o pão é para comer, e o vinho, para beber).

Համադրում/ Aditiva	Հակադրում/ Adversativa	Երկրնորում/ Alternativa	Եզրակացում/ Conclusiva	Բացալայտում/ Explicativa
Եւ, ու= e	Բայց=mas Բայց եթէ= mas se...	ոչ. ոչ= nem.....nem	Ուրեմն= então, logo	Որովհետեւ= porque, pois
Նաեւ= também	Սակայն= porém	կամ... Կամ= ou...ou	Անոր համար= por isso	Մանաւանդ= sobretudo
Ալ=também	Այսուհանդերձ= contudo, todavia,	Երբեմն... երբեմն= ora...ora	Հետեւաբար= por conseguinte, portanto	Որքան որ= enquanto, porquanto
Ինչպէս նաեւ = assim como	Մինչ այս= entretanto, no entanto Եթէ ոչ senão.	Ալ նաեւչ= mas também	Ոչ միայն= não somente	Իսկ=...ք, quanto a você

⁴⁵ Keruzian, op. cit. p. 114.

Subordinativas: unem orações que se completam, sendo a segunda dependente da primeira. Expressam:

Պայման Condição/	Պատճառ Causa	Բաղդաստում Comparação/	Համաձայնում Conformidade	Թողատրում Concessão/	Նպատակ Finalidade/	Ժամանակ Tempo/
Եթե=se	Քանի որ= haja visto que	Այնպես= tal, tal qual	Ինչպես= como	Հակառակ որ= ao contrário de	Որպեսզի para que,	Երբ= quando
Եթե պատահի= se acaso	Քանի= enquanto	Այնպես... ինչպես= tal....qual	Համաձայն= de acordo	Նույնիսկ= mesmo que	Այնպես որ=de tal maneira que	Մինչ= enquanto
Եթե ոչ= senão.	Ինչպես որ =assim como	Իբր թե= como se	Համեմատ conforme condição de	Պայմանով որ=com a	Այնքան որ= (adjet.) tanto...que	Որքան ա լեվի=quan- to mais
			Թեև= embora, apesar de	Այլապես= ao contrário, de outro modo	Առայժմ= por enquanto	

Locução conjuntiva

Conjunto de palavras que assume o valor de conjunção; em seguida, alguns exemplos dos mais usados:

Ամեն անգամ որ= toda vez que; առանց որ= sem que; անոր համար= por isso, por causa dele; բացի երբ= salvo se; հակառակ որ=apesar de que, ao passo que; հակառակ պարագային=caso contrário; հետզհետե= a medida que, ao passo que; հիմակուհիմա, առայժմ=por enquanto; միայն=a menos que, a não ser que; մինչ այդ=no entanto; մինչև որ=até que; նախ- քան= antes que; նույնիսկ եթե, եթե նույնիսկ=mesmo que, ainda que, se bem que; ոչ իսկ=nem que;

նչ միայն=não só, não apenas; որքան որ=na medida que, se bem que;
որքան ատեն=quanto tempo; քան= que, քան թէ= do que; քանի որ=
já que, visto que; այնպէս...ինչպէս=tal... qual; ինչպէս...այնպէս=
qual...tal; որքան...այնքան=quanto...tanto; որքան աւելի....աւելի=
quanto mais... mais; որքան նուազ...նուազ=quanto menos...menos;
որքան աւելի..... նուազ= quanto mais...menos; որքան նուազ....աւելի=
quanto menosmais.

Nota: advérbio, preposição e conjunção apresentam afinidades funcionais; Em armênio, como em português, as funções se flexibilizam, assumindo umas as vezes das outras.

Interjeição

Como no português e demais línguas, no armênio, a interjeição expressa sentimento e emoção. “Para cada tipo de emoção e sentimento há mais de uma palavra. Várias dessas palavras têm caráter onomatopéico, comum, às vezes, a mais de um idioma; outras procedem de outras classes gramaticais (substantivos, adjetivos, verbos).”⁴⁶ O sinal tradicional da interjeição coloca-se em cima da vogal tônica. “Todavia, considerando o caso dos termos procedentes de outras classes gramaticais que requerem sinal de acento tônico, e as dificuldades técnicas para as casas gráficas (nem sempre dispondo do sinal tradicional), o sinal tradicional interjetivo pode ser simplesmente substituído pelo sinal de acento tônico.”⁴⁷

1- Interjeições correspondentes a emoções e sentimentos:

- Admiração (հիացում): օհ, ինչ լաւ (oh! que bom!);
- Advertência (զգուշացում): զգո՞յշ (cuidado), ուշադիր-ուշադրութիւն (atenção), կեցիր (pare);
- Ajuda (օգնութիւն): օգնութիւն (socorro), հէյ (hey);
- Alegria (ուրախութիւն): ահ (ah!), օհ (oh!), էհ (eh!);
- Ameaça (սպառնալիք): վա՛յ (vah), զգո՞յշ (cuidado);
- Animação (խանդավառում): քաջութիւն (coragem!), առաջ (avante!), հէյ (hei!), օն (para frente, adiante, avante!);
- Aplauso (ծափահարում): կեցցէ՛ (viva!), ապրիւ՛ (viva![tu]), ապրի՛ (viva [ele]), ապրի՛ն (vivam!), կրկին (bis), շատ լաւ (muito bem!);
- Encontro, chamada (հանդիպում, կոչ): Էյ (ei!), բարե՛ւ! (olá), ալօ! (alô);

⁴⁶ Keruzian, op. cit. p. 118.

⁴⁷ Idem, p. 118.

- Desejo (փափաք): երանի՛ (tomara/oxalá), ահ՛ (ah!);
- Dor (ցաւ); ա՛ (a), ա՛յ (ai), ու՛յ (ui);
- Indignação (ցասում), revolta (ընդվզում): օ՛, է՛յ (ei), բա՛ւ է (basta), իյնա՛ (abaixo);
- Medo (վախ): ա՛խ (akh), վախ (medo), ափսո՛ս (que lástima);
- Repulsa, nojo (նողկանք, պժգանք): ու՛յ (ui), ուհ՛ (uh);
- Saudade (կարոտ): ջա՛ն (alma minha, querida);
- Silêncio (լռութիւն): սո՛ւ (psiu), լռութի՛ւն (silêncio!);
- Surpresa (անակնկալ): ա՛հ (ah!), է՛յ (ei), օ՛յ (oi);
- Tédio (ձանձրոյթ): օ՛ֆ (of), ու՛ֆ (uf).

Locução Interjetiva

Աստու՛ծ իս - meu Deus;

Աստու՛ած ջըն՛ - Deus me livre;

Փա՛նք Աստուծո՛ - graças a Deus;

Կրո՛ղը տանի - vai para o inferno;

Ինչ՛ լաւ - que bom!

Շա՛ն լաւ - muito bom!

Վա՛յ ինձի - ai de mim;

Վա՛յ մեզի - ai de nós.

Referências Bibliográficas;

Abrahamian, S.G., Verdian, B.A. Cosian, V.A., *Hayeren lezvi tasakirq* (Հայերէն լեզուի դասագիրք), Edição Lúis, Yerevan, 1966.

Alexanian, Z.H., Sarmen A. S. e Antossian, S. M. *Maireni Lezu (Մայրենի լեզու)*, Edição Lúis, Yerevan, 1980.

Feydit, Frederic. *Manuel de Langue Arménienne*, Editions Klincksieck, Paris, 1969.

Gulian, Kevork. *Elementary Modern Armenian Grammar*; Frederick Ungar Publishing Co. New York.

Keruzian, Y.O. *Conversação Português-Armênio*, Série Armênia nº 2, Gráfica F.F.L.C.H-USP- São Paulo-1981.

Tekeyan, Pe. *Dicionário Armênio-Espanhol*, Akian Gráfica Editora S.A., Bs. Aires, 1984.

<i>Divulgação</i>	Livraria HUMANITA-DISCURSO
<i>Projeto de capa</i>	José de Anchieta
<i>Ilustração da capa</i>	Escultura em pedra em baixo relevo Khatchkar - Cruz de Pedra
<i>Mancha</i>	11,5 x 19 cm
<i>Formato</i>	16 x 22 cm
<i>Tipologia</i>	Bookman 10 e Ani Bold 11
<i>Montagem</i>	Charles de Oliveira/Marcelo Domingues
<i>Papel</i>	miolo: off-set 75 g/m ² capa: cartão color plus Rio de Janeiro 180 g/m ²
<i>Impressão da capa</i>	Preto, magenta e prata
<i>Impressão e acabamento</i>	Seção Gráfica - FFLCH/USP
<i>Número de páginas</i>	112
<i>Tiragem</i>	500 exemplares